

Vzdělávání – Informace – Poradenství

Přechod absolventů SOU do praxe a jejich uplatnění na trhu práce – III. etapa

(Šetření absolventů tříletých učebních oborů
šest let od ukončení studia na SOU)

Bc. Ing. Jana Trhlíková
PhDr. Helena Úlovcová
Ing. Jiří Vojtěch

Praha 2006

Projekt je financován Evropskou unií a rozpočtem ČR

Přechod absolventů SOU do praxe a jejich uplatnění na trhu práce - I. etapa

(Šetření absolventů tříletých učebních oborů
šest let od ukončení studia na SOU)

**Bc. Ing. Jana Trhlíková
PhDr. Helena Úlovcová
Ing. Jiří Vojtěch**

**Národní ústav odborného vzdělávání
Praha 2006**

OBSAH

1. Úvod	3
1.1 Předmět analýzy a cíle výzkumu.....	3
1.2 Realizace sběru a zpracování dat.....	4
1.3 Charakteristika výběrového souboru.....	5
2. Celková charakteristika situace absolventů tříletých učebních oborů SOU	7
2.1 Hodnocení úrovně vzdělání z hlediska požadavků zaměstnání.....	7
2.2 Hodnocení úrovně jednotlivých získaných kompetencí	7
2.3 Míra identifikace s oborem	8
2.4 Příčiny nízké identifikace s oborem	10
2.5 Realizace pracovních a studijních plánů po absolvování SOU.....	11
2.6 Stabilita profesní volby.....	13
2.7 Stabilita a uplatnění absolventů SOU v zaměstnání	15
2.8 Spokojenost absolventů SOU v zaměstnání	17
2.9 Nezaměstnanost absolventů SOU při vstupu na trh práce	18
3. Situace absolventů vybraných skupin tříletých učebních oborů SOU	20
3.1 Hodnocení úrovně a využití získaného vzdělání podle skupin oborů ..	20
3.2 Míra identifikace s oborem podle skupin oborů.....	21
3.3 Realizace pracovních a studijních plánů podle skupin oborů	24
3.4 Shoda dosaženého vzdělání a zaměstnání.....	28
3.5 Spokojenost v zaměstnání a dosažená pracovní pozice.....	29
3.5 Uplatnění v oboru a využití získaných dovedností v praxi	32
3.6 Problémy s nezaměstnaností podle jednotlivých oborů	33
4. Charakteristika vybraných skupin oborů SOU z hlediska uplatnění absolventů na trhu práce	35
5. Závěr	40

Projekt je financován Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky.

Přechod absolventů SOU do praxe a jejich uplatnění III. etapa. (Šetření absolventů tříletých učebních oborů šest let od ukončení studia na SOU)

Bc. Ing. Jana Trhlíková, PhDr. Helena Úlovcová, Ing. Jiří Vojtěch

Vydal Národní ústav odborného vzdělávání, Praha 2006

Korektury a tisk: informační středisko odborného vzdělávání

1. Úvod

1.1 Předmět analýzy a cíle výzkumu

Přechod absolventů středních škol do pracovního procesu nebo terciárního vzdělávání je jedním z nejzávažnějších životních okamžiků mladých lidí. Spektrum možností, které absolventi středních škol mají jak z hlediska vstupu na trh práce, tak i dalšího pokračování ve vzdělávání, je významně ovlivněno předchozí vzdělávací cestou, dosaženou úrovní vzdělání i vystudovaným oborem. Úspěšný vstup na trh práce a zahájení pracovní dráhy tak do značné míry závisí na celé řadě předchozích rozhodnutí, zejména volbě druhu studia a studijního oboru. Nevhodně vybraný studijní obor, o který není mezi zaměstnavateli na trhu práce zájem nebo který neodpovídá schopnostem a zájmům studenta, zvyšuje následně riziko nezaměstnanosti nebo odchodu absolventa za prací do jiného oboru.

Z uvedených důvodů **je potřeba přesunout pozornost na samotný počátek tohoto procesu, to znamená k okamžiku vlastního rozhodování o volbě studia a druhu školy.** V této souvislosti je potřeba **zlepšit podmínky pro kvalifikované rozhodování, zejména poskytnout informace o studiu i následném uplatnění absolventů škol na trhu práce nejen školské sféře, poradenským pracovníkům škol a pedagogům v oblasti kariérového poradenství, ale zpřístupnit je i žákům a rodičovské veřejnosti** a vytvořit tak informační základnu pro lepší orientaci žáků při volbě jejich vzdělávací a profesní dráhy. Nástrojem ke splnění tohoto cíle je vybudování komplexního integrovaného informačního systému, který by poskytoval široké spektrum informací v optimální a srozumitelné formě. Vytvoření tohoto informačního systému, jehož hlavním cílem je efektivní zpřístupnění informací pro všechny cílové skupiny, je realizováno v rámci systémového projektu „**VIP-Kariéra**“. Jednou z dílčích částí projektu VIP Kariéra je i toto šetření „**Přechod absolventů středních odborných škol a VOŠ do praxe**“, které mapuje proces vstupu absolventů různých oborů a škol na trh práce.

Metodologický přístup

Vzhledem k tomu, že preferovaným záměrem šetření je zmapování přechodu absolventů na trh práce, zejména identifikace problémů tohoto přechodu, byl výzkum v souladu s tímto záměrem postaven jako **longitudinální, kdy je s odstupem několika let opakovaně dotazován stejný soubor respondentů.** Důvodem je skutečnost, že průřezové údaje zaměřené na určitou věkovou skupinu neumožňují dostatečně oddělit změny názorů související s vlastním přechodovým procesem a vliv odlišností vybraného vzorku. Longitudinální údaje naopak tím, že jsou zaměřeny na opakované dotazování identických jedinců, toto omezení překonávají a umožňují získat jak informace o reálném vývoji, změně názorů a postojů jednotlivců v čase, tak i odhalit část individuální i skupinové biografie ve vztahu k průběhu vzdělávací a profesní dráhy.

Celé komplexní šetření je z časového hlediska rozděleno do tří základních etap, zaměřených postupně na absolventy SOU, SOŠ a VOŠ. Každá, z těchto skupin absolventů je dotazována ve třech po sobě jdoucích obdobích, před ukončením studia a následně 3 a 6 let od ukončení studia. Šetření tak zachycuje vývoj situace a názorů absolventů jednotlivých druhů studia v časovém rozmezí šesti let od ukončení školy. Každá etapa dotazování obsahuje jak otázky, které na základě srovnání ukazují vývoj a změnu názorů na školní přípravu, tak i otázky, které vypovídají o aktuální situaci absolventů v daném životním období.

Objekt průzkumu

Toto konkrétní šetření představuje III. etapu analýzy přechodu absolventů tříletých učebních oborů na trh práce. Navazuje na předchozí šetření, kdy v **rámci I. etapy**

realizované **v roce 2000** byli dotázáni budoucí absolventi vybraných oborů SOU. Použitá baterie otázek mapovala především problematiku výběru studijního oboru a školy, spokojenost s úrovní znalostí a dovedností získaných v průběhu školní přípravy i představy o budoucím pracovním uplatnění a plánované strategii hledání zaměstnání.

Následně byla realizována **II. etapa v roce 2003**, která byla zaměřena na úspěšnost v realizaci pracovních a studijních záměrů absolventů. V souladu s výzkumnými záměry byli ve všech etapách dotázáni identičtí respondenti, jejichž databáze byla vytvořena v první etapě výzkumu.

K hlavním cílům III. etapy šetření patří:

- Zjištění posunu ve spokojenosti studentů s úrovní získaných odborných i všeobecných kompetencí a identifikace „slabých“ míst odborné přípravy z hlediska konkrétních požadavků profese.
- Hodnocení správnosti volby druhu školy a studijního oboru a zvolené úrovně vzdělání z pohledu požadavků trhu práce.
- Zjištění problémů přechodu ze školy do zaměstnání, analýza změn v míře identifikace s oborem a v profesní stabilitě absolventů v období šesti let od ukončení studia na SOU.
- Hodnocení uplatnění na trhu práce (snadnost získání zaměstnání, spokojenost v zaměstnání s pracovními a platovými podmínkami,...)
- Úspěšnost v realizaci pracovních a studijních plánů.

Publikace je rozdělena do 4 kapitol. První kapitola obsahuje informace o metodice a realizaci výzkumu a sběru dat.

Druhá kapitola přináší souhrnný pohled na situaci absolventů tříletých učebních oborů SOU. Ukazuje, jak tito absolventi s odstupem šesti let v praxi hodnotí úroveň získaných odborných i praktických znalostí, porovnává plány a úspěšnost absolventů při realizaci studijní a profesní dráhy i posuny v názorech na vybraný studijní obor a druh školy i na správnost profesní volby z hlediska uplatnění na trhu práce.

Třetí kapitola srovnává získané údaje v rozdělení podle vybraných kmenových oborů, což umožňuje identifikovat určité specifické problémy v jednotlivých skupinách oborů.

Čtvrtá kapitola pak přináší stručnou charakteristiku jednotlivých vybraných skupin oborů z hlediska uplatnění absolventů na trhu práce po několika letech od ukončení přípravy na SOU, mapuje jejich spokojenost se studiem i pracovním uplatněním, míru identifikace s oborem a profesní stabilitu i problémy s nezaměstnaností.

1.2 Realizace sběru a zpracování dat

Velikost vzorku

Původní výběrový soubor respondentů z šetření z roku 2000 zahrnoval 1571 osob. Tento relativně vysoký počet dotazovaných byl vybrán s ohledem na očekávaný úbytek respondentů v dalších etapách šetření, který bylo možno předpokládat v souvislosti se změnami bydliště respondentů a jejich nedostupností i případnou neochotou účastnit se dalších etap šetření.

Při tvorbě původního výběrového souboru v roce 2000 byla zohledněna reprezentativnost z několika hledisek – z hlediska oborového zastoupení byly vybrány jednak kmenové obory s vysokým počtem žáků, jednak obory, které mají odlišnou míru nezaměstnanosti. Druhým hlediskem byl výběr škol a okresů tak, aby pokrýval většinu

území ČR a aby opět byly zastoupeny jak okresy s nízkou, tak i vysokou mírou nezaměstnanosti.

V rámci třetí etapy průzkumu, realizované s odstupem 6 let od ukončení studijní přípravy na SOU, byly na základě databáze adres osloveni všichni respondenti z I. etapy. Zpět se podařilo získat 443 vyplněných dotazníků, což představuje návratnost asi 28,2 %. Vzhledem k zúžení velikosti vzorku bylo těžiště analýzy dat, na rozdíl od I. etapy přeneseno na agregovanou úroveň skupin oborů a větší prostor byl věnován vzájemnému srovnání skupin oborů.

Z důvodu eliminace možného systematického vychýlení, způsobeného samovýběrem respondentů, kdy lze předpokládat větší ochotu k odpovědím u těch absolventů, kteří mají spíše kladný vztah ke studiu, byl **jako srovnávací vzorek pro zjištění vývoje názorů a postojů použit zúžený vzorek, který zahrnuje odpovědi jen těch respondentů z I. etapy z r.2000, kteří odpověděli i v poslední III. etapě.** V důsledku tohoto postupu jsou tedy srovnávány názory, postoje a úspěšnost při realizaci studijních i pracovních plánů těsně před ukončením studia na SOU v roce 2000 a 6 let od ukončení školy pouze u identických respondentů¹.

Organizační zajištění průzkumu a zpracování dat

Jako základní výzkumná technika byl použit standardizovaný dotazník. Sběr dat pro třetí etapu byl realizován v průběhu dubna - května 2006 a byl realizován technikou poštovní ankety. Z důvodu zajištění dostatečné návratnosti byla v průběhu sběru dat prováděna evidence získaných dotazníků a respondenti, kteří na první dopis s dotazníkem nereagovali, byli osloveni opakovaně.

V rámci zpracování dat byl nejprve vytvořen počítačový formulář pro vstup dat, na jehož základě byla data převedena do elektronické podoby. Následně byla provedena kontrola dat ověřením logických vazeb a opraveny chyby. V následující fázi bylo realizováno statistické zpracování třídění prvního a druhého stupně a provedena analýza jednotlivých datových proměnných z roku 2006. Pro srovnání vývoje názorů a situace respondentů byly z databáze vytvořené v r. 2000 vybrány odpovědi 443 těch respondentů, kteří odpověděli i v roce 2006 a bylo provedeno porovnání odpovědí identických souborů v časovém odstupu 2000-2006. Na základě zpracovaných dat byly vytvořeny analyticko-grafické výstupy pro dynamické a statické webové stránky, které umožní přístup k informačním výstupům širokému spektru uživatelů.

1.3 Charakteristika výběrového souboru

Struktura výběrového souboru

Z hlediska věku byl výběrový soubor tvořen mladými lidmi převážně ve věku kolem 24 let, vzhledem k zastoupení technických oborů ve vzorku mírně převažovali muži (55,0 %). Strukturu výběrového souboru z hlediska skupin kmenových oborů a podílu mužů a žen ukazuje následující tabulka.

S ohledem na použitou techniku sběru dat bylo významné zhodnotit reprezentativnost souboru z hlediska základních identifikačních znaků, především zastoupení jednotlivých kmenových oborů. Z tabulky 1.2., která zároveň ukazuje podrobnější členění zahrnutých oborů je zřejmé, že rozložení výběrového souboru z hlediska zastoupení kmenových oborů poměrně dobře kopíruje strukturu původního výběrového souboru. Odchyly ve struktuře souborů I. a III. etapy šetření dosahují maximálně 4 %.

¹ Při srovnávacích analýzách je porovnání prováděno za „identické soubory“, jde o soubory respondentů stejných v první i třetí etapě. Tyto soubory byly vytvořeny tak, že z původního vzorku byly vybrány odpovědi těch respondentů, kteří odpověděli také ve třetí etapě. V některých případech jsou pro srovnání uváděny i hodnoty pro „celý vzorek respondentů z první etapy“, tato skutečnost je vždy uvedena.

Tabulka 1.1

Skupina kmenových oborů	Pohlaví		Celkem
	muž	žena	
23 Strojírnoství a strojírenská výroba	98%	2%	100%
26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	97%	3%	100%
66 Obchod	18%	82%	100%
69 Osobní a provozní služby	1%	99%	100%
Celkem	55%	45%	100%

Tabulka 1.2

ZASTOUPENÍ OBORŮ A SKUPIN KMENOVÝCH OBORŮ V ŠETŘENÍ	VÝBĚROVÝ SOUBOR rok 2000	VÝBĚROVÝ SOUBOR rok 2006
23 Strojírnoství a strojírenská výroba	31 %	35%
23-56-H Obráběč kovů		
23-66-H Mechanik opravář		
23-68-H Automechanik		
26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	21 %	17%
26-52-H Elektromechanik – stroje a zařízení		
26-51-H Elektrikář		
66 Obchod	24%	24%
66-51-H Prodavač		
69 Osobní a provozní služby	23 %	23%
69-52-H Kosmetička		
69-51-H Kadeřník		

2. Celková charakteristika situace absolventů tříletých učebních oborů SOU

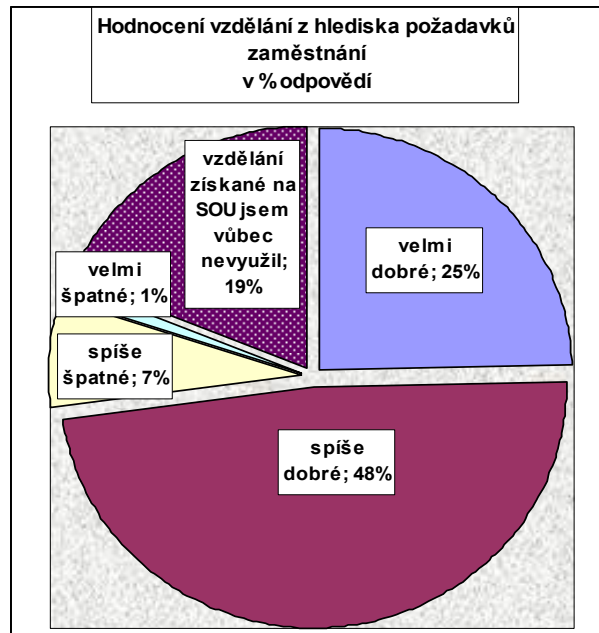
2.1 Hodnocení úrovně vzdělání z hlediska požadavků zaměstnání

Otázky týkající se hodnocení školní přípravy a úrovně získaných kompetencí byly zahrnuty jak do první, tak i do následujících etap šetření. Cílem bylo především zjistit, jak absolventi hodnotí po zkušenostech v zaměstnání úroveň přípravy v učebních oborech SOU, zda a v jakém směru se změnil jejich názor na tuto přípravu po setkání s konkrétními požadavky v zaměstnání.

Jak tedy škola absolventy připravila pro výkon povolání ve zvolené profesi? Odpověď na tuto otázku je převážně příznivá. Celkově převažuje kladné hodnocení, které uvedly asi tři čtvrtiny dotázaných, z toho podle názoru **25 % absolventů vzdělání získané na SOU odpovídalo požadavkům zaměstnání, podle názoru dalších 48 % bylo spíše dobré**, kdy si některé méně zásadní znalosti a dovednosti musel absolvent doplnit. Negativně se vyjádřilo v souhrnu jen 8 % dotázaných, přitom 7 % absolventů pociťovalo při přechodu do praxe nedostatek důležitých znalostí a jen 1 % uvedlo, že jim základní znalosti a dovednosti zcela chyběly.²

Na druhou stranu poměrně závažným zjištěním je skutečnost, že téměř pětina – konkrétně **19 % dotázaných - vzdělání získané na SOU vůbec nevyužili**, menší část z nich, přibližně 4 % uvedla, že hlavním důvodem bylo pokračování ve studiu jiného oboru. Dalších asi 15 % si našlo práci v jiném oboru, přitom k nejčastěji uváděným důvodům patří nespokojenost s finančními podmínkami ve vystudovaném oboru, problémy se získáním zaměstnání převážně z důvodu chybějící praxe, nezájem o vystudovaný obor, okrajově se vyskytly i zdravotní důvody, které absolventovi uplatnění ve vystudovaném oboru znemožnily.

Graf: 2.1

2.2 Hodnocení úrovně jednotlivých získaných kompetencí

Vedle celkové připravenosti pro výkon profese je významnou otázkou, do jaké míry odpovídá požadavkům zaměstnavatelů úroveň jednotlivých kompetencí, které absolventi získali v průběhu teoretické a praktické přípravy na SOU. Podívejme se tedy podrobněji,

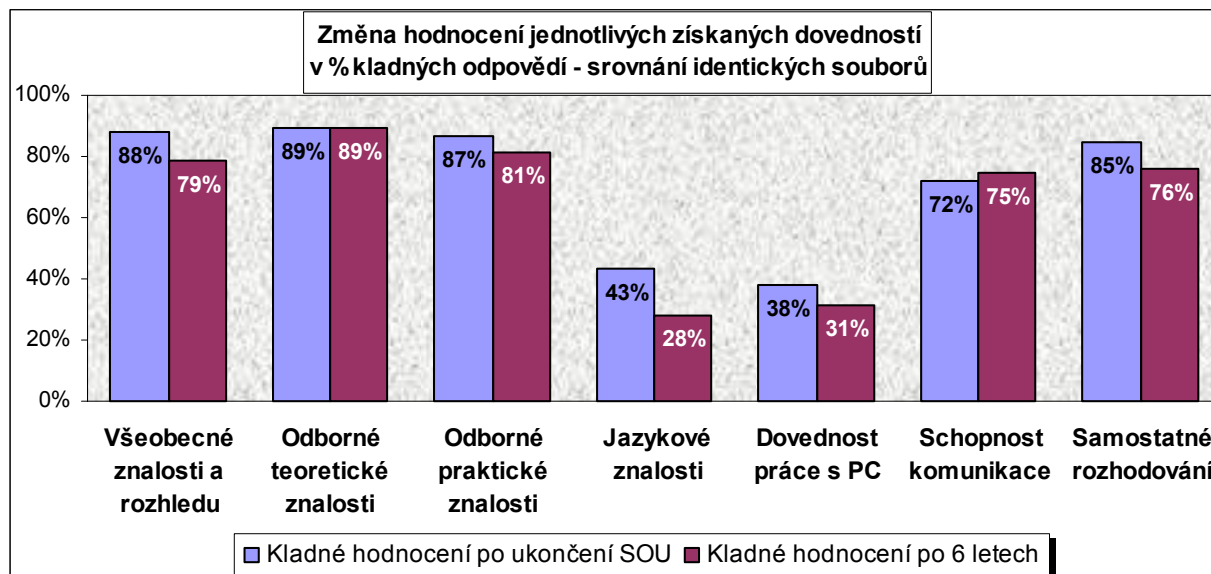
² V roce 2000 před ukončením přípravy na SOU bylo se studiem spokojeno asi 80 % absolventů, nespokojenost vyjádřilo asi 20 % z nich.

jak absolventi hodnotí úroveň jednotlivých kompetencí po setkání s konkrétními požadavky zaměstnavatelů. U většiny kompetencí převažuje po zkušenostech v praxi tendence k poněkud kritičtějšímu postoji k úrovni získaných kompetencí, než jaký absolventi zastávali v závěru svého studia. Z tohoto hlediska lze konstatovat, že úroveň svých dovedností v závěru studia spíše mírně přeceňovali. Rozdíly ale nejsou nijak dramatické.

Z pohledu na graf, který ilustruje změny ve vnímání úrovně kompetencí získaných na SOU, vyplývá, že absolventi po několika letech v praxi hodnotí méně pozitivně úroveň všeobecných znalostí a rozhledu, odborných praktických znalostí i schopnosti samostatně se rozhodovat. **K závažnějším zjištěním patří výraznější snížení hodnocení u těch kompetencí, které už ke konci studia byly označeny jako problematické. Nejzřetelněji se tento problém ukazuje u jazykových znalostí, kde se původně již tak velmi nízké hodnocení při setkání s reálnými požadavky v praxi ještě více snížilo.** Podíl absolventů, kteří považují svou jazykovou přípravu na SOU za dobrou nebo spíše dobrou s odstupem 6 let dosahuje jen 28 %, což je ještě o 15 % méně než v závěru přípravy na SOU, kdy podíl spokojených dosahoval 43 %. **Kritičtější jsou absolventi i názoru na další již dříve negativně hodnocenou dovednost, a to schopnost pracovat s výpočetní technikou, kde se vyjádřilo kladně jen 31 % oproti 38 % po ukončení SOU.**

Zjištění, že subjektivní hodnocení získané úrovně těchto důležitých kompetencí se s odstupem let strávených v praxi ještě více snižuje, je závažným ukazatelem, který potvrzuje jak stoupající vzdělanostní nároky i na vyučené absolventy, tak i nedostatečnou úroveň přípravy v této oblasti, která neodpovídá rychle se rozšiřujícím nárokům a požadavkům.

Graf: 2.2

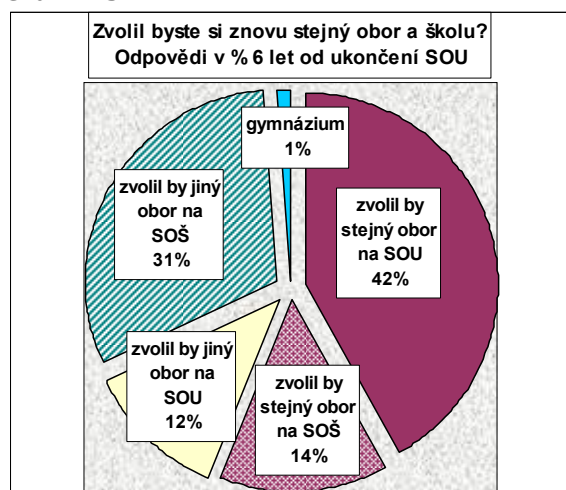
2.3 Míra identifikace s oborem

Součástí zpětného posouzení správnosti volby vzdělávací cesty je i tzv. míra identifikace s oborem. Tento ukazatel byl v předchozích etapách výzkumu (v roce 2000 a 2003) hodnocen na základě podílu absolventů, kteří by si v případě, že by mohli svoji studijní volbu zopakovat, vybrali znovu stejný obor, a to v poměru ke všem dotazovaným absolventům tohoto oboru. Stejná otázka byla s odstupem šesti let položena respondentům znovu. Při srovnání odpovědí můžeme předpokládat, že zatímco u budoucích absolventů hrála v míře identifikace s oborem důležitou roli i atraktivita oboru a celkový vztah ke škole a učitelům, v odpovědích v rámci této etapy se do míry identifikace s oborem - tedy do hypotetické volby stejného studijního oboru - promítají už konkrétní zkušenosti s uplatněním oboru v praxi, případné problémy s nalezením

vhodného pracovního místa nebo rozčarování z platových, případně pracovních podmínek, neperspektivnosti oboru nebo nedostatečné úrovně vzdělání, kterou absolvování SOU ve vystudovaném oboru poskytuje.

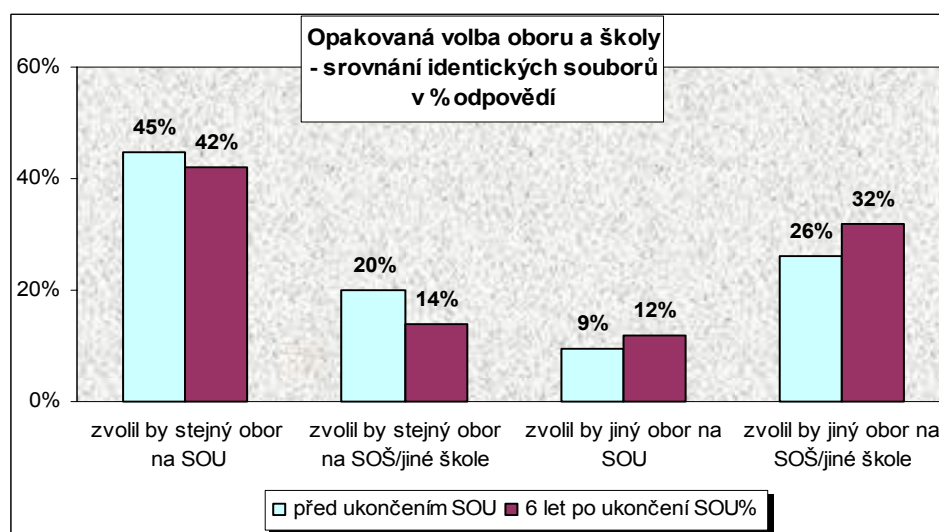
Porovnáme-li výsledky zjištěné s odstupem šesti let v praxi, ukazuje se, že **celková míra identifikace s oborem u absolventů SOU se snížila. Srovnání vývoje názorů identických respondentů ukazuje pokles míry identifikace s oborem zhruba o 9 procentních bodů, z původních přibližně 65 % v závěru studia na současných 56 %.** Jinými slovy - po 6 letech od ukončení studia by si stejný obor studia zvolila jen mírně nadpoloviční většina absolventů SOU.

Graf: 2.3

Kromě volby oboru je podstatným aspektem zpětného posouzení správnosti studijní volby i to, zda by si absolvent znovu zvolil stejný druh vzdělání, jinými slovy zda by si opět vybral studium učebního oboru nebo by dal přednost jinému druhu školy, zejména SOŠ. **Ze zjištěných odpovědí je zřejmé, že významný podíl absolventů – 45 % by si již znovu nezvolil studium na SOU, ale dali by přednost studiu na SOŠ** (z toho 31 % by si zároveň vybralo i jiný obor a 14 % by na SOŠ studovalo stejný obor, kterému se věnovali na SOU) Zájem o studium gymnázia je ve skupině absolventů SOU prakticky zanedbatelný, tvoří jen 1 %.

Graf: 2.4³

³ Vzhledem k tomu, že zájem budoucích absolventů SOU o získání vzdělání na gymnáziu nebyl v roce 2000 zjišťován a v roce 2006 dosáhl jen 1 %, jsou tyto odpovědi v grafu zařazeny v souhrnné kategorii SOŠ/jiná škola

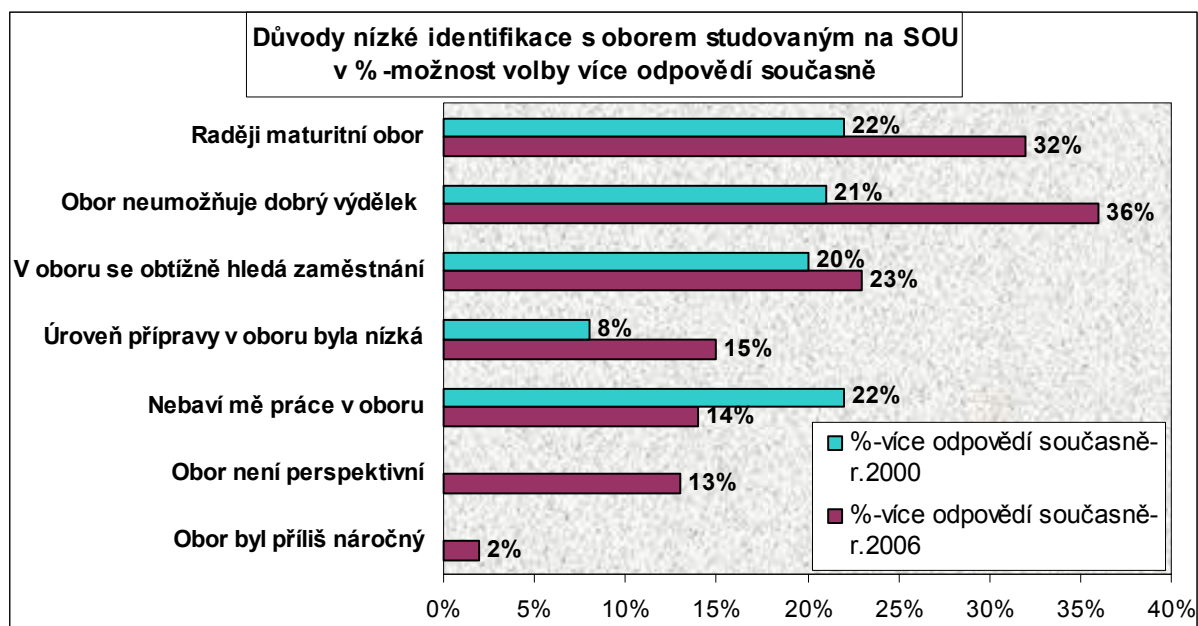
Z hlediska vývoje názoru na volbu druhu školy se ukazuje, že absolventi, kteří si již v závěru studia uvědomili, že by pro ně lepší volbou bylo studium na SOŠ, tento názor zpravidla nezměnili. Podíl absolventů, kteří by dali přednost studiu na SOŠ místo SOU, tak i po šesti letech zůstává prakticky shodný, kolem 46 %. K přesunům dochází především ve vztahu k oboru, kdy se po zkušenostech s vykonáváním konkrétního povolání, obtížemi s hledáním pracovního místa nebo nízkým platovým ohodnocením v oboru, zvyšuje podíl absolventů, kteří by preferovali studium jiného oboru na SOŠ. Tento podíl se vzrostl z 35 % na 44 %.

2.4 Příčiny nízké identifikace s oborem

Příčiny nízké identifikace absolventů s oborem, tedy toho, proč by si absolventi zvolili raději jiný studijní obor, je v zásadě možno rozdělit do tří kategorií. Do první kategorie spadá nezáměr o práci ve vystudovaném oboru, druhá skupina zahrnuje komplex nevyhovujících pracovních podmínek v oboru (obtížnost hledání zaměstnání, nízký výdělek, neperspektivnost oboru) a třetí kategorii je možno vymezit jako nespokojenost s úrovní přípravy v oboru, spojenou často s ambicemi dosáhnout vyšší úrovně vzdělání. Procento zastoupení jednotlivých odpovědí, kdy absolventi měli možnost uvést všechny důvody, které jejich rozhodnutí o odchodu do jiné profese ovlivnily, jsou znázorněny v grafu.

Budoucí absolventi SOU uváděli v rámci I. etapy jako hlavní příčinu, proč by si znovu nevybrali svůj studijní obor, špatnou situaci absolventů této skupiny oborů na trhu práce, a to jak z hlediska nízkého finančního ohodnocení (21 %), tak i z důvodu chybějících pracovních příležitostí (20 %). Vzhledem k tomu, že řada studentů v době, kdy byli dotazováni ještě neměla osobní zkušenost s aktivním hledáním zaměstnání, bylo zajímavé porovnat vývoj jejich názorů po reálném vstupu na trh práce. **Přibližně šest let od ukončení studia na SOU se do popředí pro volbu jiného studijního oboru dostávají nespokojenost s finančním ohodnocením a nedostatečná úroveň vzdělání. Přibližně 36 % absolventů uvedlo jako důvod proč by studovali jiný obor, že obor neumožňuje dobrý výdělek, což ve srovnání s dobou ukončení studia představuje nárůst o dalších 15 procent. Preference maturitního oboru je druhým nejfrekventovanějším důvodem, který uvedlo 32 % dotázaných. Takto vysoký podíl, který je opět asi o 10 p.b. vyšší než na konci studia na SOU naznačuje nenaplnění vzdělávacích ambic u části absolventů SOU i růst významu, který absolventi vzdělání připisují z hlediska získaných zkušeností s uplatněním na trhu práce. Vzhledem k tomu, že finanční ohodnocení je zpravidla spojeno s vyšší úrovní vzdělání, můžeme předpokládat určitou provázanost obou nejčastěji uváděných důvodů.**

Graf: 2.5

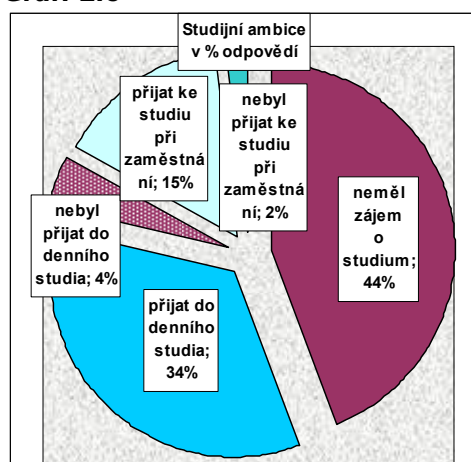
Vyšší požadavky kladené na znalosti a dovednosti v zaměstnání ovlivňují nárůst dalšího důvodu pro volbu jiného oboru, totiž nízké úrovně přípravy, kde se četnost odpovědí tohoto typu zvýšila z 8 % na 15 %. Řada absolventů uvádí především problémy s nízkou praktickou přípravou a nedostatkem praxe, někteří se potýkají s potížemi při získání živnostenského oprávnění. Naopak obtížnost hledání zaměstnání jako důvod pro volbu jiného oboru zůstává v podstatě na stejné úrovni (kolem 20 %).

2.5 Realizace pracovních a studijních plánů po absolvování SOU

Naplnění vzdělávacích aspirací

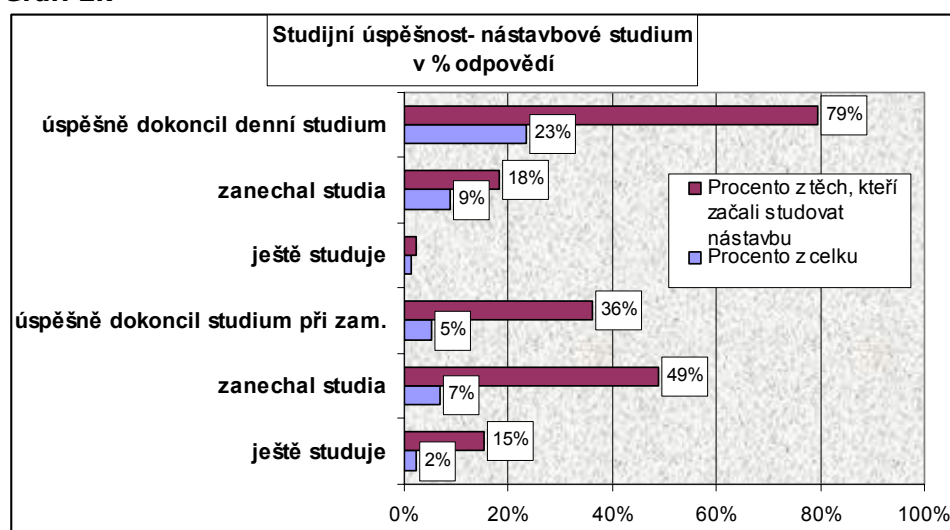
Absolvováním oborů ve sledované kategorii H získali absolventi vyučení ve tříletých učebních oborech. Pro tyto absolventy je určeno nástavbové studium, které umožňuje získat maturitní vzdělání a které se realizuje především na SOU, okrajově i na středních odborných školách.

Graf: 2.6

Z celého vzorku vyučených respondentů z první etapy vyjádřila úmysl studovat dál v denním studiu téměř třetina budoucích absolventů (31 %). Tento údaj ukazoval na další studijní aspirace poměrně velké části žáků SOU. V rámci našeho zúženého vzorku byl studijní zájem absolventů o něco vyšší⁴. Do denního studia se přihlásilo 38 %, přitom 34 % bylo přijato, dalších 17 % se přihlásilo ke studiu při zaměstnání a z nich byla přijata většina – 15 %. Jen 44 % nechtělo vůbec studovat.

Graf: 2.7

⁴ To odpovídá předpokladu, že této etapy šetření se účastnili především aktivnější žáci a je proto nutno údaje o dalším studiu považovat za orientační, umožňující především srovnání úspěšnosti a studijní aktivity vybraných skupin oborů.

Z těch, kteří byli přijati do nástavbového studia v denní formě jich dokončilo studium 79 %, 18 % studium nedokončilo a dalších přibližně 1-2 % dosud studuje. Úspěšnost studia při zaměstnání byla podstatně nižší, přibližně 36 % z přijatých studium úspěšně dokončilo, zatímco vyšší počet, 49 % z přijatých, studia zanechalo, zbývajících 15 % dosud při zaměstnání studuje.

V pohledu na sledovaný celek absolventů tříletých učebních oborů SOU to znamená, že 23 % z nich získalo maturitu nástavbových studií v denní formě, dalších 5 % ve studiu při zaměstnání, malá část jich ještě studuje.

Aktivita absolventů učebních oborů z hlediska zájmu o nástavbové studium byla poměrně vysoká. Z našeho vzorku si úspěšným absolvováním nástavbového studia zvýšila úroveň vzdělání téměř třetina absolventů SOU (z toho 23 % denním studem a 5 % studiem při zaměstnání)⁵. Ve srovnání s tím byla studijní aktivita ve vyšších druzích studia již podstatně nižší. Jak vyplývá z tabulky 2.1, studium na SOŠ zahájilo asi 5 % absolventů SOU, z nichž toto studium úspěšně dokončily asi 2 %, studium na VOŠ probíhalo jen okrajově. Poněkud zajímavější situace je charakteristická pro studium VŠ, kde podíl studujících ze sledovaného vzorku v současné době dosahuje celkově 4 %, **podstatný je ale především vysoký podíl studujících v oboru Elektrotechnika a výpočetní technika, který dosahuje 12 % a v oboru Strojírenství a strojírenská výroba, kde je 5 %.**

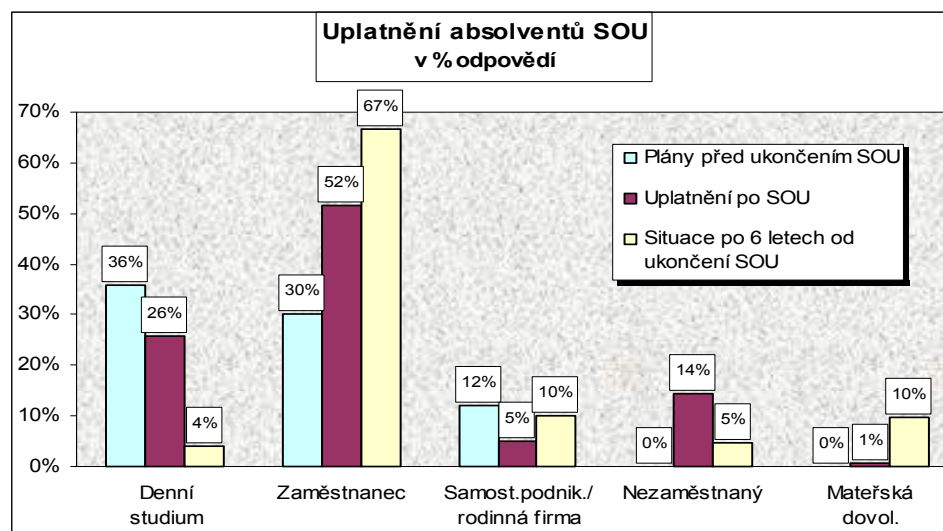
Tabulka 2.1

Druh studia	Studium dokončil	Studia zanechal	Ještě studuje	Nestudoval tento typ studia
SOŠ	2%	2%	1%	95%
VOŠ	0%	1%	1%	98%
VŠ	1%	1%	4%	94%

Realizace pracovních plánů po ukončení studia na SOU

Porovnáme-li plány absolventů a jejich realizaci ve třech různých obdobích, nejprve v době před ukončením studia na SOU, pak bezprostředně po ukončení studia a následně po 6 letech od ukončení studia na SOU, ukazuje se že s odstupem 6 let nachází většina absolventů SOU uplatnění jako zaměstnanec ve firmě (67 %).

Graf: 2.8

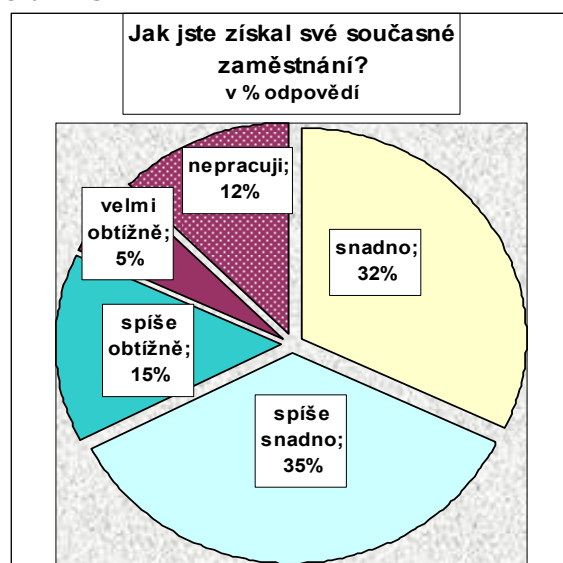
Srovnání podnikatelských plánů absolventů a skutečnosti identických souborů absolventů ukazuje, že samostatně podnikat mělo v úmyslu bezprostředně po ukončení

⁵ Nezahrnuje skupinu těch, kteří dosud pokračují ve studiu.

SOU asi 12 % absolventů⁶, po ukončení studia se podařilo zahájit podnikání jen asi **5 % absolventů**. Přitom jako hlavní překážku uvádějí absolventi požadavek praxe jako podmínky pro získání živnostenského oprávnění, případně složité byrokratické postupy. S odstupem dalších let se ale ukazuje, že absolventům se postupně představu o samostatném podnikání daří naplňovat - po 6 letech od konce studia samostatně podniká nebo pracuje v rodinné firmě asi 10 % z nich. Příznivě je možno hodnotit pokles nezaměstnaných - zatímco bezprostředně po ukončení SOU dosahoval podíl nezaměstnaných z našeho vzorku 14 %, po 6 letech se snížil na 5 %, což ukazuje na příznivý vliv získané praxe na rostoucí možnosti uplatnění na trhu práce.

Vliv praxe, která zlepšuje uplatnitelnost na trhu práce se zřejmě příznivě odráží i v odpovědi na otázku, zda bylo obtížné získat poslední zaměstnání. Většina absolventů 6 let od ukončení SOU neměla se získáním posledního pracovního uplatnění potíže a získali pracovní místo snadno (32 %) nebo spíše snadno (35 %). Přibližně 15 % uvedlo, že zaměstnání získali spíše obtížně. Větší obtíže doprovázelo získání zaměstnání ale jen u 5% absolventů.

Graf: 2.9

2.6 Stabilita profesní volby

Stabilita profesní volby byla v rámci I. etapy stanovena jako podíl budoucích absolventů daného oboru, kteří mají zájem o uplatnění ve stejném nebo v příbuzném oboru v poměru ke všem budoucím dotazovaným absolventům. Podíváme-li se, jak se měnila stabilita profesní volby od doby od ukončení studijní přípravy na SOU, ukazuje se, že zájem o práci přímo ve vystudovaném oboru mělo v době před ukončením studia asi 59 % absolventů a 15 % se chtělo uplatnit v příbuzném oboru.⁷ Celková míra profesní stability tak dosahovala 73 %. Naopak přibližně 8 % bylo rozhodnuto již bezprostředně po ukončení studia na SOU se pracovně realizovat v jiném oboru a 19 % se k tomuto rozhodnutí stavělo lhostejně.

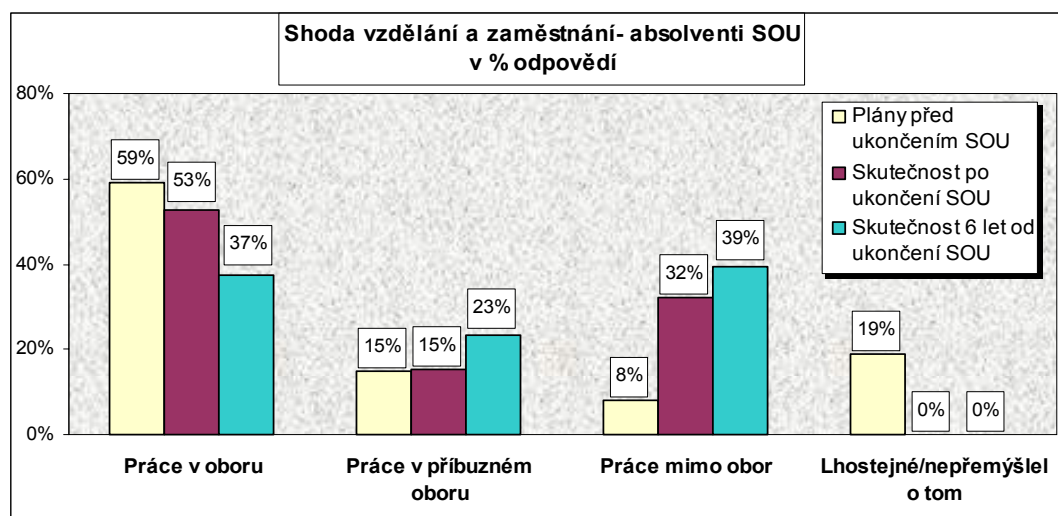
Porovnáme-li záměry absolventů se skutečností, ukazuje se, že po ukončení studia zahájilo pracovní dráhu ve vystudovaném oboru jen 53 % absolventů SOU z našeho vzorku, což je o 4 % méně než byl původní záměr absolventů. **Po šesti letech se podíl absolventů, kteří pracují přímo ve vystudovaném oboru snížil o dalších 16 p.b., takže ve vystudovaném oboru zůstalo jen 37 % absolventů SOU.** S odstupem od

⁶ V rámci celého souboru z I. etapy se podíl studentů, kteří plánovali samostatné podnikání téměř nelišil - činil 11 %.

⁷ V této studii porovnáujeme pouze část původního vzorku, vybráni byli ti, kteří odpověděli po 6 letech. V rámci celého vzorku v 1. etapě vyjádřilo zájem pracovat v oboru asi 61 % budoucích absolventů SOU a přibližně 12 % se chtělo uplatnit alespoň v příbuzném oboru.

ukončení studia přitom vzrůstal jak podíl těch, kteří pracují v příbuzném oboru (stoupl z 15 % na 23 %), tak zejména se zvyšoval podíl těch, kteří se uplatňují zcela mimo obor, který se zvýšil z 32 % **na současných 39 % absolventů SOU⁸**.

Graf: 2.10

Závěrem tedy musíme konstatovat, že **podíl absolventů SOU, kteří nacházejí uplatnění přímo ve vystudovaném oboru je poměrně nízký a s postupem let od ukončení školy má navíc klesající tendenci**. Vysoký podíl absolventů SOU - **téměř 40 % - se v období 6 let od ukončení přípravy na SOU realizuje ve zcela jiném oboru, než na jaký byli během svého studia na SOU připravováni, to znamená, v oboru, kde odborné znalosti a dovednosti získané v průběhu studia na SOU, nejsou zapotřebí**. Toto zjištění, že vysoký podíl absolventů SOU konkrétní odborné znalosti získané na SOU v praxi vůbec nevyužívá, podporuje názory zdůrazňující potřebu rozšiřovat i na SOU výuku všeobecných znalostí a klíčových dovedností, flexibilně využitelných v řadě profesí.

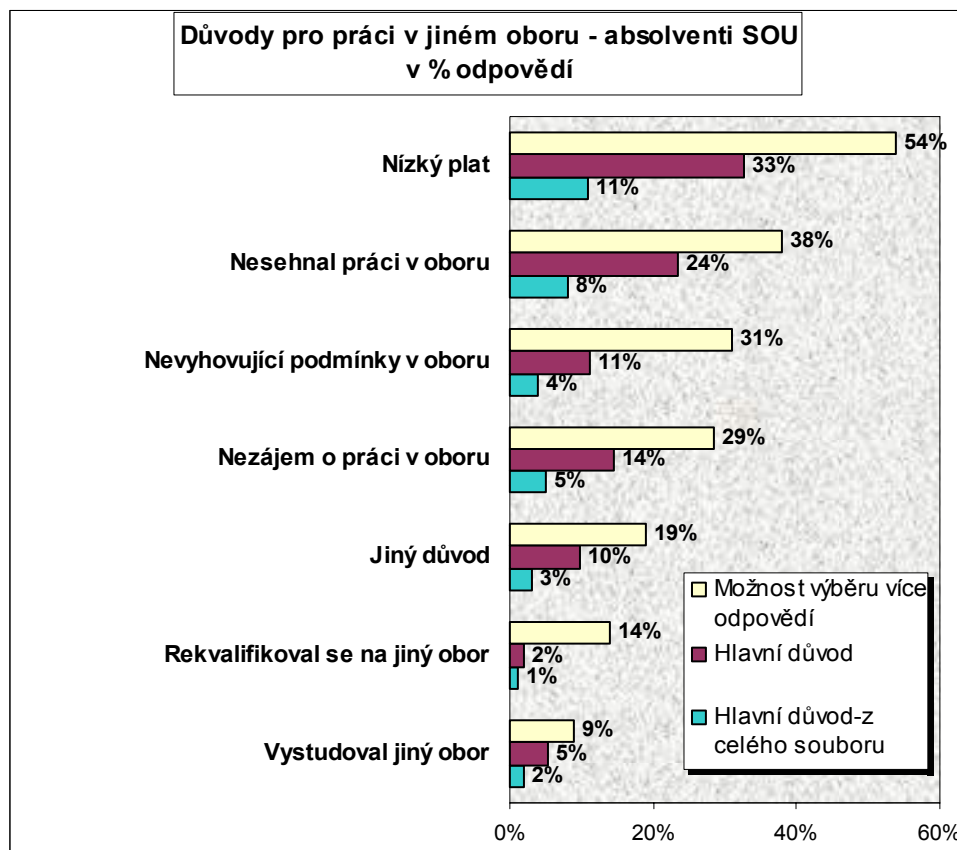
Důvody pro práci v jiném oboru

Problém nesouladu mezi charakterem vykonávané práce a absolvovaným oborem má jak rovinu subjektivní, tak i objektivní. Na jedné straně může být neshoda výsledkem nezájmu absolventů o uplatnění v oboru z důvodu nízké atraktivity, zejména horších pracovních nebo platových podmínek. Zároveň se zde ale projevuje skutečnost, že část studentů pod tlakem okolností, zejména z důvodu horšího prospěchu a neúspěchu při přijímacím řízení, který jim neumožňuje širší volbu, studuje obory, o které od počátku nejeví zájem a hledá si pracovní uplatnění v oboru, který více koresponduje s jejich zájmy.

Z pohledu objektivně působících faktorů může větší míra nesouladu mezi zaměstnáním a vystudovaným oborem signalizovat existenci určité strukturální nerovnováhy na trhu práce, tedy situaci, kdy počet absolventů určitého oboru významně převyšuje nabídku pracovních míst, a ti jsou nuceni hledat si práci v jiném oboru. V této souvislosti je zajímavé podívat se podrobně na rozložení hlavních důvodů, které vedly k tomu, že více asi 40 % absolventů SOU pracuje ve zcela jiném oboru a věnuje se jinému povolání, než na které byla v průběhu studia na SOU připravována.

⁸ Tato zjištění plně korespondují s analýzami prováděnými v rámci řešení problematiky shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání (NÚOV, 1996, 2001, 2006)

Graf: 2.11

Nejdůležitější skupinu příčin tvořily subjektivně podmíněné důvody – nespokojenost s pracovními podmínkami a to jak platovými (54 %), tak i široce vymezenými pracovními podmínkami, jako jsou pracovní prostředí, pracovní doba nebo nutnost dojíždění (31 %). Podstatným důvodem, který hraje určitou roli v tom, že si absolvent hledá práci v jiném oboru je i nezájem o práci ve vystudovaném oboru, spojený případně i s dalším studiem odlišného oboru (9 %) nebo rekvalifikací v jiném oboru (14 %).

Vnější příčiny, zejména obtíže se získáním zaměstnání v oboru hrají rovněž určitou roli, nejsou ale dominantní. Problémy se sháněním práce v oboru ovlivnily rozhodnutí pracovat v jiném oboru u 38 % absolventů, rozhodujícím důvod ale představovaly jen pro 8 % absolventů ze sledovaného vzorku. Výraznější zastoupení tohoto důvodu najdeme v oborech strojírenství a služby. To koresponduje s poměrně vysokou mírou nezaměstnanosti, která byla před několika lety pro tyto obory charakteristická (např. v roce 2002 nezaměstnanost vyučených absolventů v oboru strojírenství dosahovala přibližně 20 % a v oboru osobní služby 22 %. Dnešní situace je odlišná, v oboru strojírenství je situace podstatně příznivější - míra nezaměstnanosti absolventů zde poklesla v roce 2006 na 11,5 %, zatímco v oboru Osobní služby zůstává stále vysoká (17,5 %).

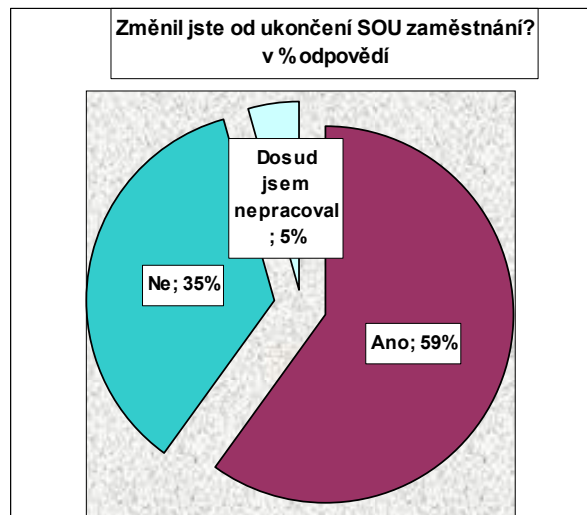
Hodnotíme-li situaci absolventů SOU jako celku (údaj znázorněný 3. sloupcem v grafu) můžeme konstatovat, že 11 % absolventů SOU odešlo pracovat mimo vystudovaný obor z důvodu špatných platových podmínek, 8 % nesehnalo práci ve svém oboru, 4 % změnilo profesi z důvodu špatných pracovních podmínek a 5 % nemělo zájem pracovat v oboru.

2.7 Stabilita a uplatnění absolventů SOU v zaměstnání

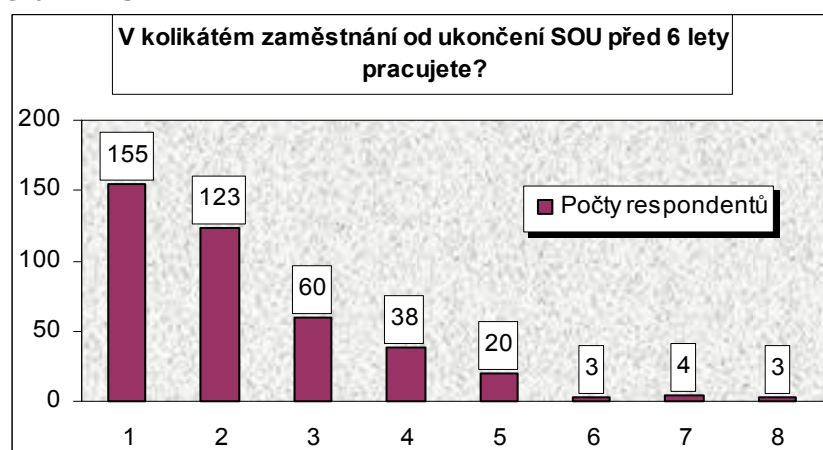
Ze zjištěných výsledků vyplývá, že šest let od ukončení SOU se již většina absolventů zapojila do pracovního procesu, zkušenost se zaměstnáním dosud nezískalo jen 5 %

z nich. Přitom více než třetina (35 %) absolventů zůstalo ve svém prvním zaměstnání, necelé dvě třetiny (59 %) změnili zaměstnání alespoň jednou. Většina z těch, kteří změnili zaměstnání, pracuje ve svém druhém, případně třetím zaměstnání. Podíl absolventů, kteří mění zaměstnání častěji a opakovaně tvoří jen malou část, pohybuje se přibližně kolem 6–7 %. Lze tedy v zásadě konstatovat, že většině absolventů SOU se podařilo získat relativně stabilní zaměstnání.

Graf: 2.12

Graf: 2.13

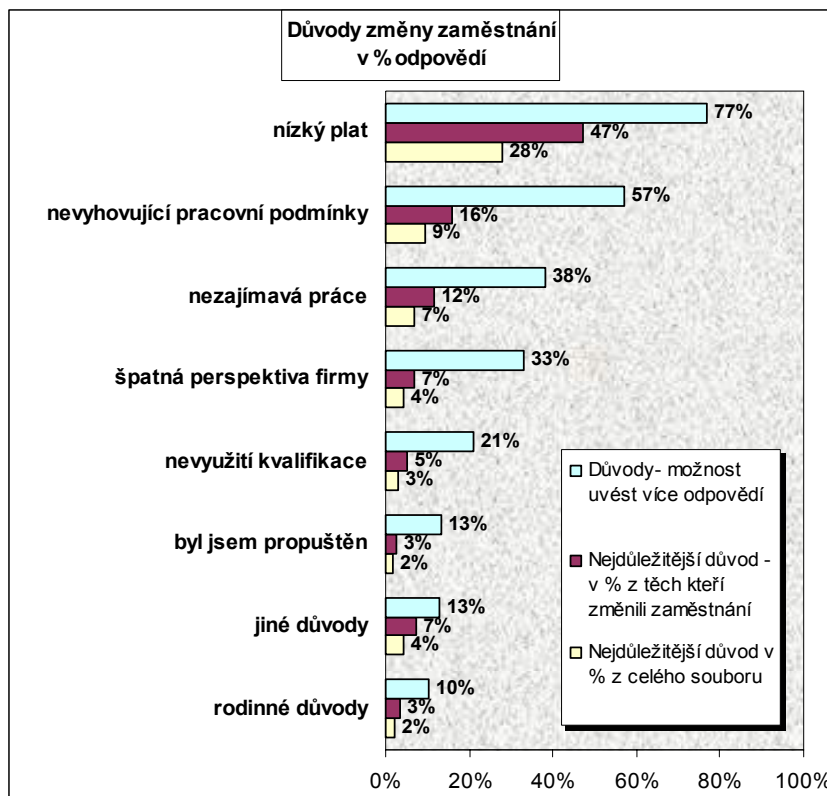

Jaké byly nejčastější důvody pro změnu zaměstnavatele a firmy? Většina absolventů z našeho vzorku měnila zaměstnavatele na základě vlastního rozhodnutí, za účelem zlepšení svých platových nebo pracovních podmínek. Jen poměrně nízké procento absolventů uvedlo, že důvodem změny zaměstnání bylo propuštění ze strany firmy.

Podíváme-li se podrobněji na konkrétní údaje, **pak dominantním důvodem změny zaměstnání byl nízký plat, který ovlivnil 47 % z těch kteří zaměstnání změnili**, nevyhovující pracovní podmínky představovaly hlavní motivaci pro toto rozhodnutí u 16 % absolventů a nezajímavá práce ovlivnila 12 % případů. Propuštěno bylo přibližně 12 % dotázaných absolventů. K dalším méně frekventovaným důvodům odchodu z firmy patří i nevyužití kvalifikace, špatná perspektiva firmy, rodinné důvody, neshody se zaměstnavatelem a podobně.

Ve skupině absolventů, kteří měnili zaměstnání častěji patří k mírně frekventovanějším důvodům propuštění ze strany zaměstnavatele, případně nezajímavá práce a touha po změně.

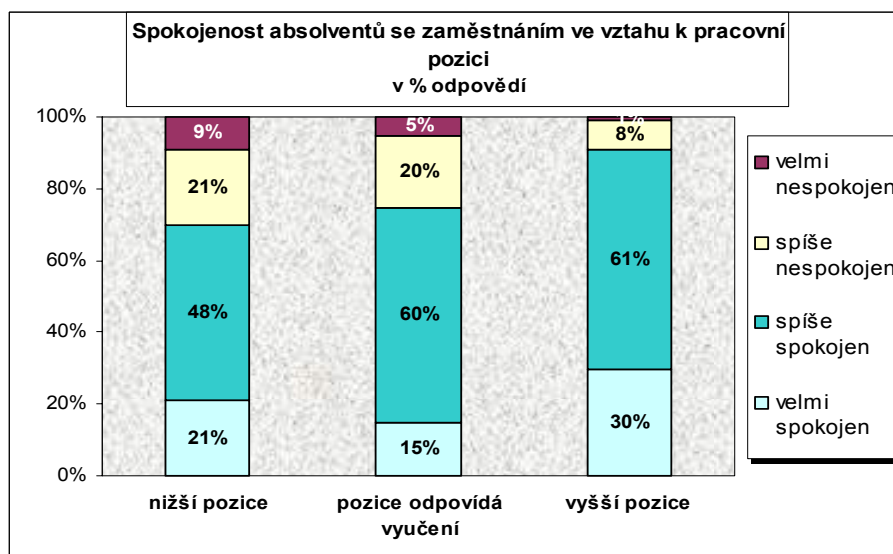
Graf: 2.14

2.8 Spokojenost absolventů SOU v zaměstnání

Z hlediska celkové spokojenosti v zaměstnání můžeme konstatovat, že absolventi SOU jsou v zaměstnání převážně spokojeni (asi 80 %), velmi a spíše nespokojeno je jen asi 20 % z nich. Důležitým faktorem, který ovlivňuje celkovou spokojenost absolventů SOU je dosažená pracovní pozice. Absolventi SOU, kteří dosáhli vyšší pracovní pozice než odpovídá vyučení jsou zpravidla v zaměstnání více spokojeni, podíl nespokojených je v této kategorii jen 9 %. Naopak ve skupině absolventů, kteří zastávají nižší pozici, která neodpovídá úrovni vyučení, je v práci celkově nespokojeno 30 %, z toho 21 % spíše nespokojeno a 9 % velmi nespokojeno⁹.

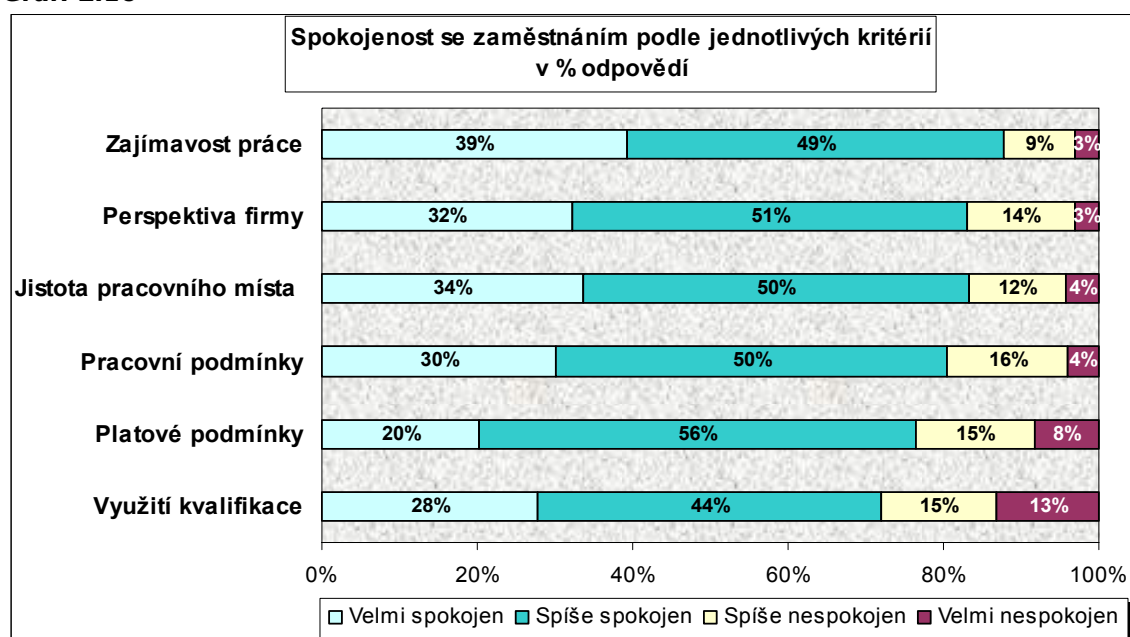
Graf: 2.15

⁹ Jedná se o subjektivní posouzení pracovní pozice v zaměstnání.

Zaměříme-li se podrobněji na žebříček jednotlivých aspektů spokojenosti absolventů SOU v zaměstnání, tak jak ho znázorňuje graf 2.16, je na první pohled patrné, že spokojenost převažuje u všech sledovaných aspektů. Nejspokojenější jsou absolventi se zajímavostí práce a s perspektivností firmy. **Relativně menší spokojenost vyjadřují ve vztahu k platovým podmínkám**, kde nespokojeno je asi 23 % z nich. **Zajímavá je větší polarizace u spokojenosti absolventů s využitím kvalifikace**, kde nacházíme na jedné straně poměrně výrazný podíl negativních vyjádření (dosahuje 29 %), na druhé straně i vysoké zastoupení velmi spokojených (28 %). Do tohoto zjištění se zřejmě promítá fakt, že část absolventů SOU pracuje na nižších pozicích, které odbornou kvalifikaci nevyžadují. Jejich nespokojenost v této oblasti je velmi výrazná a dosahuje 72 %. Ve skupině absolventů, kteří pracují na pozici odpovídající vyučení je podíl nespokojených z tohoto hlediska podstatně nižší – přibližně 28 %, a u těch, kteří pracují ve vyšších pozicích tvoří podíl nespokojených jen 18 %.

Graf: 2.16

2.9 Nezaměstnanost absolventů SOU při vstupu na trh práce

Vstup absolventů škol na trh práce představuje rizikové období, ve kterém jsou absolventi vzhledem k nedostatku praktických zkušeností ohroženi vyšší nezaměstnaností. Tato situace se projevuje i ve vyšší míře nezaměstnanosti absolventů škol a jejím postupným poklesu během několika let, kdy absolventi získají praxi a zájem ze strany zaměstnavatelů o ně roste. Podívejme se do jaké míry se s problémem nezaměstnanosti potýkali při vstupu na trh práce absolventi SOU, u nichž v porovnání s vyššími kategoriemi vzdělání dosahuje míra nezaměstnanosti tradičně větších hodnot.

Závažnou skutečností je zjištění, že velmi vysoký podíl absolventů se v období šesti let od ukončení studia na SOU setkal alespoň s krátkodobou nezaměstnaností - přibližně 72 % bylo ve sledovaném období od ukončení studijní přípravy na SOU nezaměstnaných a jen u 29 % absolventů byl přechod ze školy do zaměstnání zcela plynulý. V kategorii absolventů, kteří byli nezaměstnaní byl největší podíl z nich – 40 % - nezaměstnaných jen krátkodobě, to znamená do 3 měsíců, u 29 % absolventů se doba nezaměstnanosti pohybovala v rozmezí 3-6 měsíců. Nepříznivým zjištěním je skutečnost, že nezanedbatelný podíl tvoří absolventi, jejichž doba nezaměstnanosti byla v období 6 let od ukončení SOU celkově delší než 6 měsíců (18 % z těch, kteří byli nezaměstnaní) a u 13 % doba nezaměstnanosti přesáhla 1 rok.

Podstatná je i opakovaná nezaměstnanost – 35 % z celku bylo nezaměstnaných jen jednou, 21 % se potýkalo s nezaměstnaností dvakrát, 5 % muselo řešit nezaměstnanost třikrát a část absolventů (odhadem 3-10 %) ¹⁰ má problémy s opakovanou nezaměstnaností.

Tabulka 2.2

Délka nezaměstnanosti (v měsících)	do 3	3 až 6	6 až 12	nad 12	Celkem dle řešení
našel si práci v oboru a v místě bydliště	25%	23%	13%	14%	21%
našel si práci mimo obor v místě bydliště	23%	22%	26%	31%	24%
našel si práci v oboru mimo bydliště	23%	23%	15%	11%	20%
našel si práci mimo obor a mimo bydliště	17%	16%	21%	25%	19%
začal podnikat	5%	6%	6%	6%	6%
rekvalifikoval se	5%	6%	15%	6%	7%
našel si méně kvalifikovanou práci	1%	1%	2%	6%	2%
našel si práci v zahraničí	2%	3%	2%	3%	2%
Celkem – podle doby nezaměstnanosti	100%	100%	100%	100%	100%

Zaměříme-li se podrobněji na způsob jakým nezaměstnaní řešili nepříznivou životní situaci, ukazuje se, že nejčastěji se jim podařilo najít si práci v místě bydliště, a to jak v oboru (21 %), tak i mimo obor (24 %), dalších asi 39 % bylo ochotno změnit bydliště a získat práci v oboru (20 %) nebo i mimo vystudovaný obor (19 %). K méně frekventovaným způsobům řešení nezaměstnanosti patří zahájení podnikání, které realizovalo asi 6 % nezaměstnaných a 7 % absolventů získalo pracovní uplatnění po absolvování rekvalifikačního kurzu. Jen nízké procento absolventů řešilo nezaměstnanost přechodem na méně kvalifikovanou práci nebo odchodem do zahraničí.

Z procent uvedených v tabulce vyplývá, že při déletrvajících nezaměstnanosti absolventi mění strategii hledání zaměstnání. S rostoucí délkou nezaměstnanosti se zvyšuje podíl absolventů, kteří odcházejí za prací do jiného oboru (31% z těch, kteří byli nezaměstnaní déle než rok), případně si hledají práci jak v jiném oboru, tak i mimo bydliště a za prací dojíždějí nebo se stěhují (25 % z těch, kteří jsou nezaměstnaní déle než rok). U nezaměstnanosti delší než 6 měsíců je patrný vyšší podíl absolventů, kteří získali zaměstnání po absolvování rekvalifikačního kurzu. Ve skupině dlouhodobě nezaměstnaných je o něco výraznější i podíl těch, kteří jsou ochotni přijmout i méně kvalifikovanou práci (6 %).

¹⁰ Odhad zohledňuje i chybějící odpovědi a bere v úvahu i případnou opakovanou nezaměstnanost u respondentů, kteří na tuto otázku neodpověděli.

3. Situace absolventů vybraných skupin tříletých učebních oborů SOU

3.1 Hodnocení úrovně a využití získaného vzdělání podle skupin oborů

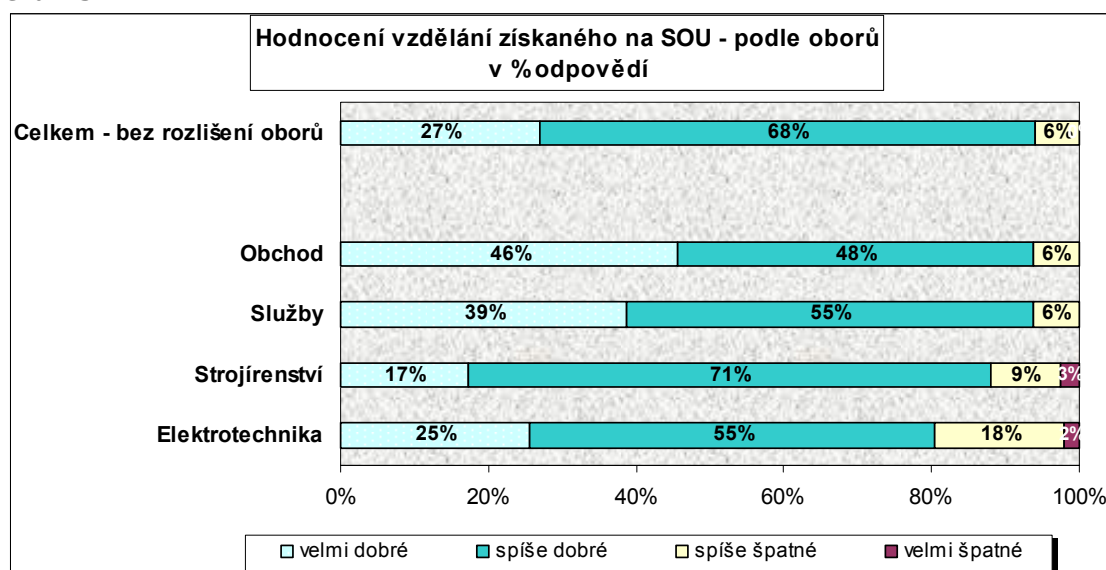
V rámci průzkumu byly zjišťovány údaje od absolventů vybraných oborů vzdělání (viz kap. 1.3). Jednalo se o obory skupin 23 Strojírenství a strojírenská výroba – zkráceně Strojírenství (3 obory), 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika – zkráceně Elektrotechnika (2 obory), 66 Obchod a 69 Osobní a provozní služby – zkráceně Služby (2 obory). Vybrané obory vzdělání můžeme považovat za charakteristické představitele daných skupin oborů a jejich hodnocení v zásadě zobecnit na absolventy celé skupiny oborů.

K podstatným zjištěním tohoto šetření patří poměrně **výrazné rozdíly v hodnocení získané úrovně znalostí a dovedností mezi jednotlivými skupinami oborů**. Závažnost těchto rozdílů podtrhuje skutečnost, že hodnocení je založeno na srovnání získaných znalostí a dovedností se skutečnými nároky vyplývajícími z reálného vstupu do pracovního prostředí a kontaktu s požadavky zaměstnavatelů.

Jak je patrné z grafu 3.1, **nejspokojenější jsou z hlediska úrovně vzdělání ve vztahu k požadavkům zaměstnání absolventi oborů obchod**. Za velmi dobré je vzhledem k profesním nárokům v zaměstnání považuje 46 % z těch dotázaných absolventů, kteří pracovali nebo pracují v oboru. Negativní hodnocení se vyskytuje jen u 6 %. Relativně nízký je i podíl těch, kteří vzdělání získané na SOU vůbec nevyužili, který dosahuje 16 %. Podobně příznivé je hodnocení i u oborů skupiny Služby. **V oborech strojírenských a elektrotechnických je spokojenost se získanou úrovní vzdělání z hlediska požadavků zaměstnání menší a nižší je i podíl absolventů, kteří vzdělání získané na SOU vůbec nevyužili.**

Ve skupině Strojírenství hodnotí získané vzdělání jako velmi dobře odpovídající požadavkům zaměstnání jen 17 % absolventů, převažuje spíše dobré hodnocení (71 %). Negativní názor najdeme asi u 9 % z nich. Zároveň je ale v tomto oboru poměrně vysoký podíl absolventů, kteří získané vzdělání vůbec nevyužili – 20 %. **Relativně nepříznivé je i hodnocení absolventů skupiny Elektrotechnika**, kde se negativně vyjádřilo asi 18 % dotázaných absolventů, kteří při vstupu do praxe postrádali řadu důležitých dovedností a znalostí. **Mimořádně výrazný, zejména v porovnání s ostatními sledovanými obory, je podíl absolventů elektrotechnických oborů, kteří vzdělání získané na SOU vůbec nevyužili, ten v této skupině (v rámci našeho vzorku) dosahuje dokonce 29 %.**

Graf: 3.1

Zaměříme-li se podrobněji na **hodnocení jednotlivých kompetencí** u sledovaných skupin, tak jak je ukazuje tabulka, je zřejmé, že **celkové nepříznivé hodnocení v oboru Elektrotechnika se promítá i do jednotlivých kompetencí, kde s výjimkou relativně kladného hodnocení dovednosti pracovat na PC (47 %), je v ostatních kompetencích hodnocení ve srovnání s ostatními obory slabší.** Horší úroveň znalostí získali absolventi především v oblasti všeobecných znalostí a rozhledu, které po 6 letech od ukončení tohoto stupně vzdělání pozitivně posuzuje jen 65 % dotázaných. Ve srovnání s ostatními obory je nízké i hodnocení odborných teoretických (78 %) i praktických (74 %) znalostí, které zpravidla patří k těm, s jejichž úrovní jsou absolventi převážně spokojeni.

V oborech **služeb** jsou velmi dobře hodnoceny získané teoretické znalosti, naopak k neuralgickým bodům patří jazykové znalosti a dovednost pracovat s PC, kde se pozitivně vyjádřila jen asi pětina respondentů.

Pro strojírenské obory, a to je zejména u technických oborů závažné zjištění, je charakteristické nižší hodnocení dovednosti pracovat na PC, ke kterému se pozitivně vyjádřilo jen 26 % respondentů.

Tabulka 3.1

Obor Kladné hodnocení v %	Strojírenství	Elektrotechnika	Obchod	Služby	Celkem - bez rozlišení oborů
Všeobecné znalosti a rozhled	75%	65%	86%	87%	79%
Odborné teoretické znalosti	89%	78%	95%	94%	90%
Odborné praktické znalosti	77%	74%	95%	77%	81%
Jazykové znalosti	29%	25%	33%	21%	27%
Dovednosti práce s PC	26%	47%	39%	22%	32%
Schopnost komunikace	72%	62%	87%	78%	75%
Samostatné rozhodování	74%	68%	86%	77%	77%

3.2 Míra identifikace s oborem podle skupin oborů

K zajímavým zjištěním patří poměrně výrazné rozdíly ve vývoji názorů na správnost studijní volby v jednotlivých skupinách oborů, v tom, jak absolventi s odstupem několika let v praxi hodnotí nejen výběr svého studijního oboru, ale i druhu a úrovně vzdělání. U nezanedbatelného podílu především absolventů skupin oborů Strojírenství, Elektrotechnika a Osobní a provozní služby se po několika letech v praxi míra identifikace s oborem snížila. Míra poklesu i dynamika vývoje názoru na správnost volby studijního oboru se ale v různých oborech liší.

Ve skupině oborů **Strojírenství a strojírenská výroba** původní poměrně vysoká míra identifikace s oborem podstatně poklesla. Zatímco v závěru studijní přípravy na SOU by si tento obor znovu zvolilo 77 % budoucích absolventů, šest let od ukončení školy činí tento podíl jen 59 %. Výrazná změna původně vcelku pozitivního vztahu absolventů k oboru ukazuje značné rozčarování, ke kterému u absolventů této skupiny oborů při přechodu do praxe dochází. Skutečnost, že téměř každý pátý absolvent strojírenského oboru změnil názor a po zkušenostech v praxi by preferoval studium jiného oboru dokládá nespokojenost s platovými, případně pracovními podmínkami v tomto oboru.

Tomuto předpokladu odpovídá i poměrně vysoký odliv absolventů strojírenských oborů do příbuzných nebo jiných profesí.

Ve skupině oborů Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika byla již v době ukončení studia na SOU identifikace s oborem relativně nízká – na konci studia by si tento studijní obor zvolilo pouze 63 % absolventů. Po šesti letech v praxi došlo k dalšímu snížení míry identifikace s oborem asi o 14 p.b., takže stejný obor by si zvolilo již jen 49 %, tedy necelá polovina absolventů. I u této skupiny oborů nízká identifikace s oborem koresponduje s poměrně vysokým podílem absolventů, kteří odcházejí pracovat do příbuzných nebo jiných oborů.

Tabulka 3.2

SKUPINA OBORŮ (Porovnání identických souborů)	MÍRA IDENTIFIKACE S OBOREM - rok 2000	MÍRA IDENTIFIKACE S OBOREM - rok 2006	ROZDÍL
23 Strojírenství a strojírenská výroba	77%	59%	-18%
26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	63%	49%	-14%
66 Obchod	45%	45%	0%
69 Osobní a provozní služby	75%	60%	-15%

Mírně příznivější údaje o míře identifikace s oborem se ukazují ve skupině oborů **Osobní a provozní služby**, kde na konci studia poměrně vysoká míra identifikace s oborem 75 % sice rovněž značně klesla, ale i při snížení o 15 procentních bodů, dosahuje 60 %, což v porovnání s ostatními sledovanými obory představuje relativně pozitivní výsledek.

Poněkud jiná dynamika vývoje míry identifikace s oborem je charakteristická pro skupinu oborů Obchod. Prodáváči se již v průběhu a závěru studia vyznačovali spíše rezervovaným vztahem k vystudovanému oboru – stejný obor by si před ukončením SOU zvolilo jen 45 % absolventů. Vlivem zkušeností z praxe ale už k dalšímu snížení nedošlo.

Důvody pro volbu jiného studijního oboru

Převažující důvody, proč by absolventi po šesti letech od ukončení SOU volili jiný obor (bez ohledu na to, zda by jej studovali na SOU nebo SOŠ) znázorňuje přehledně další tabulka. **Závažným důvodem, který se s vyšší frekvencí vyskytuje především v technických oborech skupin Strojírenství a Elektrotechnika patří nedostatečná úroveň přípravy. V elektrotechnických oborech je kromě nízké úrovně přípravy v oboru (20 %) důležitým faktorem i ztráta zájmu o práci v oboru (17 %). Ve strojírenských oborech je podobně jako u elektrotechniků zřejmá vysoká nespokojenost s úrovní přípravy v oboru (19 %).** Absolventi oboru Prodavač by volili jiný studijní obor z důvodu výrazné **nespokojenosti s platovými podmínkami** v oboru (58 %) a **často jim obor připadá málo perspektivní (30 %).** Ve službách je hlavním problémem, pro který by absolventi preferovali jiný studijní obor, **především obtížné hledání zaměstnání (35 %).**

Tabulka 3.3

Důvody volby jiného oboru - podle oborů – po 6 letech od ukončení SOU	23 Strojírnoství a strojírenská výroba	26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	66 Obchod	69 Osobní a provozní služby	Celkem - bez rozlišení oborů
Nebaví mě práce v oboru	12%	17%	17%	9%	13%
Obor neumožňuje dobrý výdělek	30%	15%	58%	40%	36%
V oboru se obtížně hledá zaměstnání	23%	27%	4%	35%	22%
Obor není perspektivní	8%	8%	30%	7%	13%
Úroveň přípravy v oboru byla nízká	19%	20%	2%	15%	14%
Obor byl příliš náročný	2%	3%	1%	1%	2%

Zájem studovat stejný druh školy

Poněkud složitější obrázek se ukazuje, **pokud vezmeme v úvahu zájem absolventů studovat nejen stejný obor, ale i stejný druh studia** (konkrétně SOU nebo SOŠ), **tedy spokojenost absolventů s dosaženou úrovní vzdělání**. Ze zjištěných výsledků vyplývá, že především v technických oborech poměrně vysoký podíl absolventů, kteří by dali přednost studiu na střední odborné škole se po setkání s nároky v praxi ještě zvýšil.

Ve skupině **oborů Strojírnoství a strojírenská výroba** preferovalo studium na **SOŠ celkově o 14 % absolventů SOU více než v době ukončení školy**. Výrazněji se ale zvýšil podíl těch, kteří by zároveň změnili i obor studia. Ten narostl za období 6 let od ukončení studia na SOU ze 17 % na 30 % absolventů této skupiny oborů. Celkově by po zkušenostech v praxi studium na SOŠ upřednostnila téměř polovina absolventů strojírenských oborů SOU (49 %).

Obdobná situace je charakteristická i pro skupinu oborů Elektrotechnika, kde by o 11 % absolventů více zvolilo studium na SOŠ, z toho 9 % by si zvolilo jiný obor a jen 2 % stejný obor. Podíl těch, kteří by nezměnili obor ani druh studia klesl ze 45 % v závěru studia na pouhých 29 %. Podíl absolventů, kteří by upřednostnili studium na SOŠ je ve srovnání s ostatními obory nejvyšší – **dosahuje 55 %**, z toho stejný obor by zvolilo 20 % a jiný obor 35 % absolventů.

U absolventů skupiny **oborů Obchod** po šesti letech od ukončení SOU a vstupu do praxe nedošlo k velkému posunu v názoru na správnost studijní volby. Podíl absolventů, kteří by preferovali stejný obor na SOŠ¹¹ klesl z 8 % o 4 % a činí tedy jen 4 %, naopak vysoký zůstává podíl těch, kteří by změnili jak druh školy, tak i volbu oboru (kolem 40 %), což odpovídá poměrně nízkému zájmu absolventů o tento obor. Z uvedeného vyplývá, že celkově by upřednostnilo studium SOŠ **44 % absolventů**.

Ve skupině oborů **Osobní a provozní služby** je vývoj názoru na to, zda by bylo vhodnější studovat SOU nebo SOŠ ve srovnání s technickými obory opačný, část absolventů (31 %), kteří po ukončení SOU uváděli, že by preferovali SOŠ, po šesti letech považuje svoji původní volbu a získanou úroveň vzdělání za dostačující a uvádějí, že by si

¹¹ Zde může být výsledek ovlivněn skutečností, že mezi obory SOŠ není odpovídající obor k dispozici.

při opakované volby zvolili opět SOU. **Podíl absolventů, kteří by změnili druh studia a studovali raději SOŠ tak dosahuje po 6 letech od ukončení studia 42 %** (namísto 66 %, které uváděli absolventi v závěru studia na SOU).

Tabulka 3.4

		23 Strojrenství a strojírenská výroba	26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	66 Obchod	69 Osobní a provozní služby	Rozdíly celkem
Stejný obor na SOU	r.2000	59%	45%	37%	33%	
	r.2006	40%	29%	41%	49%	
Změna		-19%	-16%	4%	16%	-3%
Stejný obor na SOŠ	2000	18%	18%	8%	42%	
	2006	19%	20%	4%	11%	
Změna		1%	2%	-4%	-31%	-6%
Jiný obor na SOU	2000	6%	12%	17%	1%	
	2006	11%	16%	15%	9%	
Změna		5%	4%	-2%	8%	3%
Jiný obor na SOŠ	2000	17%	26%	37%	24%	
	2006	30%	35%	40%	31%	
Změna		13%	9%	3%	7%	6%

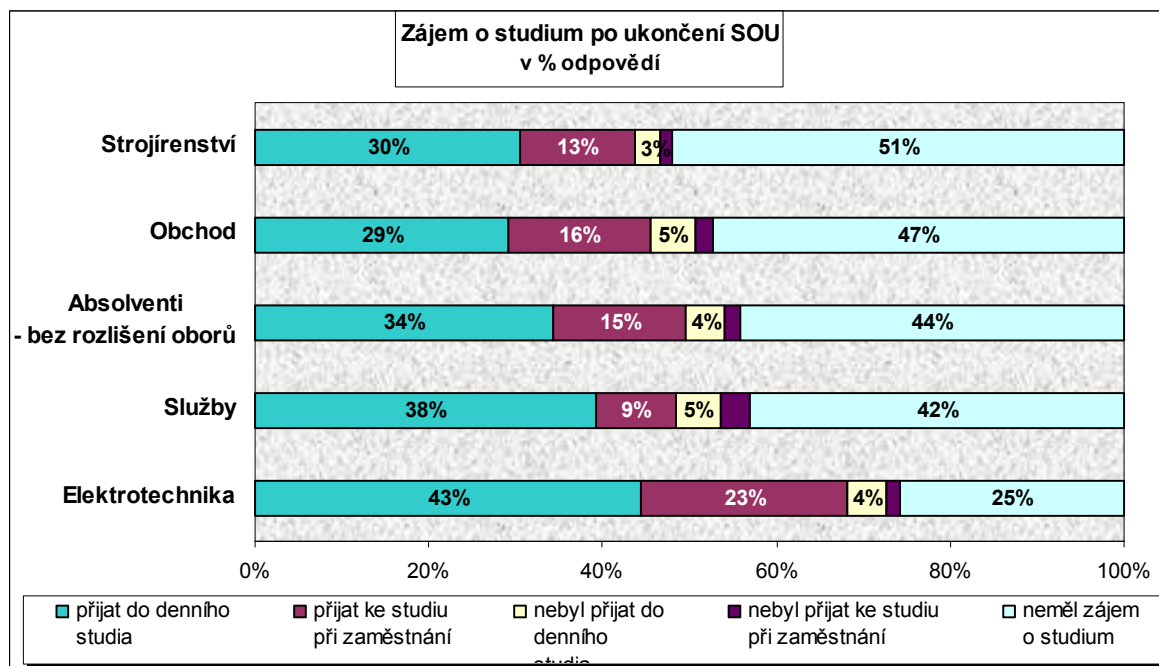
3.3 Realizace pracovních a studijních plánů podle skupin oborů

Naplnění vzdělávacích aspirací

Porovnáme-li studijní záměry a jejich realizaci podle jednotlivých skupin oborů vzdělání, tak jak jsou znázorněny v grafu, je zřejmé, že **mimořádné studijní ambice projevují především absolventi elektrotechnických učebních oborů, z nichž (v rámci našeho vzorku)¹² do denního nástavbového studia bylo přijato 43 % a dalších 23 % bylo přijato ke studiu při zaměstnání**; bez zájmu o pokračování ve studiu zůstalo jen 25 % absolventů. Velké studijní záměry se objevují i u absolventů oborů služeb, kde bylo k dennímu studiu přijato 38 % absolventů, podíl těch, kteří začali studovat při zaměstnání je ale podstatně nižší a dosahuje jen 9 %. Relativně nižší zájem pokračovat ve vzdělávání se (v rámci sledovaného vzorku) projevily u absolventů strojírenských oborů a u oboru Prodavač, kde denní studium po ukončení SOU zahájilo kolem 30 % absolventů a dalších 13 %, resp. 16 % absolventů začalo studovat při zaměstnání.

¹² Z celého vzorku respondentů z první etapy vyjádřila téměř třetina budoucích absolventů (31 %) úmysl studovat dál v denním studiu, v rámci této třetí etapy je podíl absolventů SOU, kteří zahájili denní formu studia mírně vyšší - 34%, což naznačuje, že šetření se ve třetí etapě zúčastnili spíše aktivnější a ambicióznější absolventi.

Graf 3.2

Průběh a úspěšnost nástavbového i dalších druhů studia absolventů jednotlivých vybraných skupin oborů zobrazují následující tabulky, které srovnávají úspěšnost studia podle jednotlivých skupin oborů. Vzhledem k velikosti vzorku, způsobu sběru dat je nutno procenta uváděná v tabulkách chápat pouze jako orientační údaje.

Ve skupině oborů Strojírenství z 30 % absolventů, kteří zahájili denní studium, dokončilo úspěšně nástavbové studium 23 %, ve studiu při zaměstnání byli úspěšní další 4 %, takže celkové procento absolventů SOU skupiny Strojírenství, kteří si úspěšně zvýšili kvalifikaci nástavbovým studiem dosahuje v rámci našeho vzorku 27 %. Ve srovnání s ostatními sledovanými skupinami oborů je tento podíl nejnižší, na druhé straně je v této skupině oborů relativně vyšší zastoupení absolventů, kteří pokračovali v dalším studiu na terciární úrovni (5%).

Tabulka 3.5

Obor	Nástavbové studium	Dokončil	Zanechal studia	Dosud studuje	Součet-řádky
Strojírenství	denní studium	23%	6%	1%	30%
	při zaměstnání	4%	3%	2%	9%
Celkem		27%	9%	3%	39%
Elektrotechnika	denní studium	32%	8%	2%	42%
	při zaměstnání	6%	12%	3%	20%
Celkem		38%	20%	5%	62%
Obchod	denní studium	23%	6%	0%	29%
	při zaměstnání	8%	6%	1%	15%
Celkem		31%	12%	1%	44%
Služby	denní studium	29%	8%	1%	38%
	při zaměstnání	3%	3%	2%	8%
Celkem		34%	9%	3%	46%

Vysoké studijní ambice realizovali absolventi skupiny oborů Elektrotechnika. Zde je podíl těch, kteří dokončili nástavbové studium ze sledovaných oborů naopak **nejvyšší**, úspěšných bylo souhrnně **38 % absolventů**. Velmi výrazný je v této skupině oborů podíl absolventů, kteří zahájili vysokoškolské studium (15 %), z nich úspěšně studium dokončila 2 % a přibližně 12 % dosud VŠ studuje. Ve skupině oborů **Obchod dokončilo nástavbu 31 % a 2 % SOŠ, o studium na vyšších stupních se absolventi nepokoušeli. Ve službách dosahuje podíl těch, kteří absolvovali nástavbu 34 %**,

v ostatních druzích studia nebyla aktivita absolventů příliš výrazná, studium SOŠ dokončilo asi 1 % a studium VŠ absolvovalo opět asi 1 %.

Tabulka 3.6

Studium na SOŠ	Studium dokončil	Studia zanechal	Ještě studuje	Nestudoval na SOŠ	Celkový součet
Strojírenství	4%	3%	1%	92%	100%
Elektrotechnika	2%	2%	2%	95%	100%
Obchod	2%	1%	0%	96%	100%
Služby	1%	2%	0%	96%	100%
Celkový součet	3%	2%	1%	95%	100%
Studium na VOŠ	Studium dokončil	Studia zanechal	Ještě studuje	Nestudoval na VOŠ	Celkový součet
Strojírenství	0%	1%	1%	98%	100%
Elektrotechnika	0%	0%	0%	100%	100%
Obchod	0%	2%	0%	98%	100%
Služby	1%	1%	1%	96%	100%
Celkový součet	1%	1%	1%	97%	100%
Studium na VŠ	Studium dokončil	Studia zanechal	Ještě studuje	Nestudoval na VŠ	Celkový součet
Strojírenství	0%	2%	5%	93%	100%
Elektrotechnika	2%	2%	12%	85%	100%
Obchod	0%	0%	0%	100%	100%
Služby	1%	2%	1%	95%	100%
Celkový součet	1%	1%	4%	94%	100%

Realizace pracovních plánů po ukončení studia na SOU

Podívejme se v následujícím textu, jak se dařilo absolventům tříletých učebních oborů SOU realizovat jejich pracovní plány v rozdělení podle jednotlivých oborů, jak se v průběhu 6 let od ukončení SOU vyvíjela jejich pracovní aktivita.

Jak je patrné z grafu, ve skupině oborů **Strojírenství a strojírenská výroba** začalo bezprostředně po ukončení SOU studovat přibližně 26 % absolventů, 54 % získalo zaměstnání ve firmě, 1 % absolventů zahájilo samostatné podnikání nebo získalo pracovní uplatnění v rodinné firmě a 14 % bylo nezaměstnaných. V současnosti se věnuje dennímu studiu ještě 5 % absolventů tohoto oboru, kteří zpravidla studují VŠ. Naprostá většina absolventů této skupiny oborů se v současnosti uplatňuje jako zaměstnanec firmy (82 %). Podnikatelská aktivita vyučených ve strojírenských oborech není příliš vysoká, samostatnou podnikatelskou činnost vyvíjí jen 5% absolventů. Podíl nezaměstnaných v těchto oborech je příznivý a pokles na 3 %.

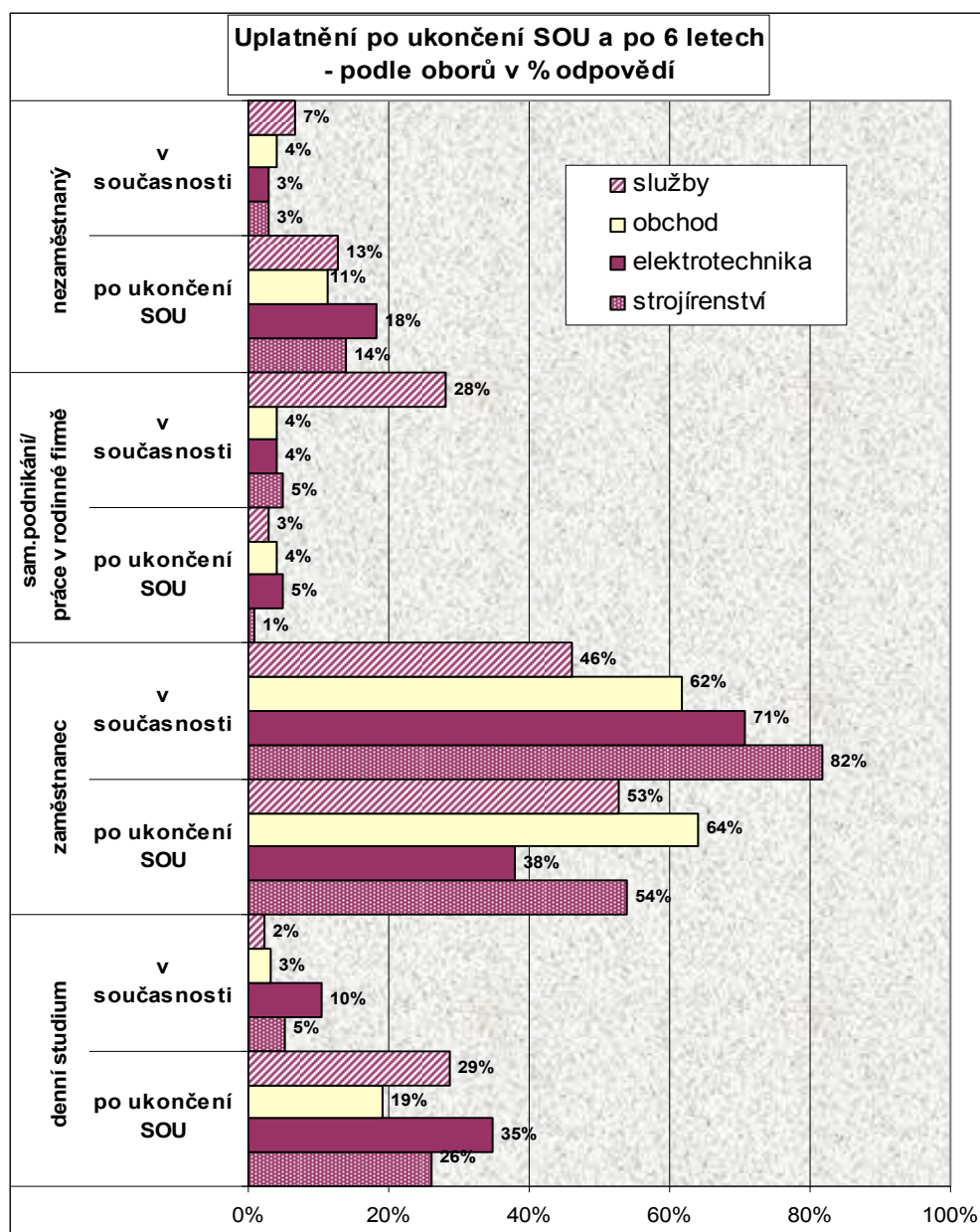
Ve skupině oborů **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** byl podíl absolventů, kteří začali po ukončení SOU studovat v denním studiu velmi vysoký, dosáhl 35 %, v současnosti studuje v denním studiu ještě přibližně 10 % absolventů, převážně na vysoké škole. Podíl vyučených absolventů, kteří podnikají nebo pracují v rodinné firmě se podobně jako u strojírenských oborů pohybuje kolem 5%. Po ukončení SOU se absolventi potýkali s relativně vysokou nezaměstnaností (v r. 2000), která dosáhla 18 %, v současnosti, tj. po 6 letech od absolvování, je ale na nízké 3 % úrovni.

Ve skupině oborů **Obchod** zahájilo bezprostředně po ukončení SOU denní studium **jen 19 %** absolventů, což je ve srovnání s ostatními skupinami relativně málo, podíl absolventů, kteří jsou zaměstnání ve firmě se pohybuje kolem 62-64 %. Podíl vyučených prodáváčů, kteří samostatně podnikají je podle výsledků tohoto šetření vcelku nízký - činí asi 4 %. Nezaměstnanost, která byla relativně nižší i v době po ukončení studia (11 %) klesla v rámci našeho vzorku po 6 letech praxe na 4 %.

Ve skupině oborů **Osobní a provozní služby** studovalo po ukončení SOU v nástavbovém studiu poměrně vysoké procento absolventů – asi 29 %. Na rozdíl od

ostatních sledovaných skupin oborů se zde snižoval podíl absolventů na pozici zaměstnanec, těch je 6 let od ukončení studia na SOU jen 46 %. Na druhé straně se ale výrazně zvyšovala aktivita v samostatném podnikání – ze 3 % po ukončení SOU na současných 28 %. Podíl nezaměstnaných, který bezprostředně po ukončení SOU nebyl příliš vysoký – kolem 13 %, je v současnosti ve srovnání s ostatními sledovanými skupinami relativně vyšší – 7 %. Relativně vyšší hodnota míry nezaměstnanosti v oborech služeb odpovídá i celkovému vývoji míry nezaměstnanosti ve sledovaných oborech. Zatímco u vyučených absolventů skupin Strojírenství a Elektrotechnika míra nezaměstnanosti v posledních letech klesá (na 10-11% v r. 2006), takže příznivý vývoj v uplatnění absolventů může odrážet kromě rostoucí praxe, i celkově příznivý trend v nezaměstnanosti, ve skupině oborů služeb zůstává míra nezaměstnanosti absolventů poměrně vysoká (17,5 % v r. 2006).

Graf 3.3¹³

¹³ Z důvodu větší přehlednosti není v grafu obsažena kategorie „jiné uplatnění“, která zahrnuje především mateřskou a rodičovskou dovolenou, případně pobyt v zahraničí a další okrajově se vyskytující odpovědi.

3.4 Shoda dosaženého vzdělání a zaměstnání

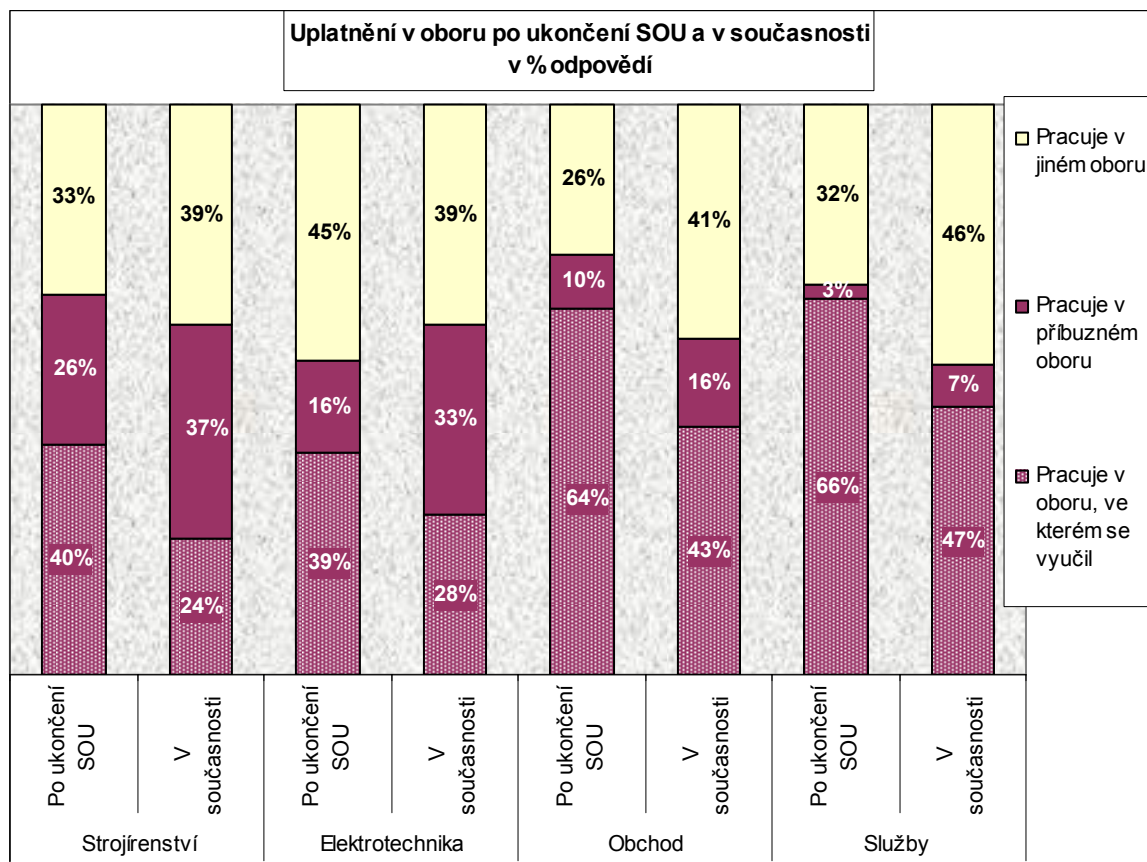
V souhrnném pohledu pracuje 6 let od ukončení studia na SOU přibližně 40 % absolventů ve zcela jiném než vystudovaném oboru, zatímco přímo ve svém oboru se pracovně realizuje je 37 % absolventů SOU. Trend ve vývoji v posledních 6 letech od ukončení studia podle jednotlivých oborů znázorňuje graf, z něhož je patrný pokles významný podílu absolventů pracujících ve svém oboru, a to ve všech sledovaných oborech.

Extrémně nízký podíl absolventů, kteří pracují přímo ve vystudovaném oboru je charakteristický především pro skupinu oborů **Strojírenství a Elektrotechnika**. **Ve strojírenských oborech poklesl podíl absolventů, kteří pracují ve svém oboru ze 40 % po ukončení studia na SOU na pouhých 24 %** v současnosti. **V elektrotechnických oborech došlo k obdobnému poklesu ze 39 % na 28 %**. Na druhou stranu relativně vyšší je v obou zmíněných oborech podíl absolventů, kteří se uplatňují v příbuzných oborech, takže zbývající část absolventů, kteří odešli do zcela jiných oborů se pohybuje na průměrné úrovni, přibližně kolem 39 %.

Zcela **odlišná situace** je u absolventů ve skupině oborů **Obchod**, kde podíl těch, kteří pracují přímo ve svém oboru od ukončení SOU sice také významně klesal, a to ze 64 % na dnešních 43 %, ale i tak ale zůstává relativně vyšší. Naopak v menší míře je zde zastoupeno uplatnění v příbuzných oborech (16 %).

Ve skupině oborů **Služby** došlo k obdobnému poklesu podílu absolventů, kteří jsou zaměstnáni ve vystudovaném oboru z 66 % na 47 %. Přes relativně stále vyšší podíl absolventů, kteří zůstávají ve vystudovaném oboru, zde najdeme zároveň vcelku vysoké zastoupení těch, kteří se realizují zcela mimo obor (46 %), naopak jen velmi malé procento (7 %) nachází uplatnění v příbuzných oborech.

Graf 3.4

Závěrem tak můžeme konstatovat, že shoda mezi oborem vzdělání a pracovním uplatnění u absolventů oborů SOU je poměrně nízká a od ukončení studia na SOU má výrazně klesající tendenci. Absolventi v průběhu několika let po ukončení studia odcházejí pracovat jak do příbuzných oborů, tak i do zcela jiných oborů. Nízké uplatnění v oboru a zároveň relativně vyšší uplatnění v příbuzných oborech je charakteristické pro technické obory, naopak ve skupině oborů Obchod a Služby je podíl těch, kteří se realizují ve vlastním oboru mírně vyšší, na druhé straně zde najdeme vyšší zastoupení těch, kteří si našli uplatnění zcela mimo vystudovaný obor.

Důvody pro práci v jiném oboru

Frekvenci převažujících důvodů pro práci v jiném oboru podle významu v jednotlivých oborech ukazuje tabulka. **Nízký plat představoval nejsilnější motivaci k odchodu do jiného oboru ve všech sledovaných oborech,** nejvýraznější zastoupení tohoto důvodu najdeme ve skupině oborů Obchod (49 %). V tomto oboru patřily k významným důvodům i nevyhovující pracovní podmínky (19 %), např. pracovní doba. **Obtíže se získáním práce v oboru byly relativně častým důvodem odchodu za prací do jiného oboru u absolventů Strojírenství (29 %) a Služeb (27 %).** Nezáměr o práci v oboru ovlivnil relativně velmi vysoké procento absolventů oboru Elektrotechnika (31 %), i když řada z nich přešla do příbuzného oboru. Studium jiného oboru nebo rekvalifikační kurz vedly ke změně oboru asi u 8 % z těch absolventů, kteří odešli pracovat do jiného oboru, rozdíl mezi obory zde nebyly příliš vysoké, podíl absolventů, pro které sehrál tento důvod rozhodující roli se pohybuje mezi 6-9 %. Kromě těchto důvodů uváděli absolventi jako důvod odchodu do jiné profese osobní důvody, např. zdravotní stav, problémy v zaměstnání, nabídku zaměstnání v jiném oboru a podobně.

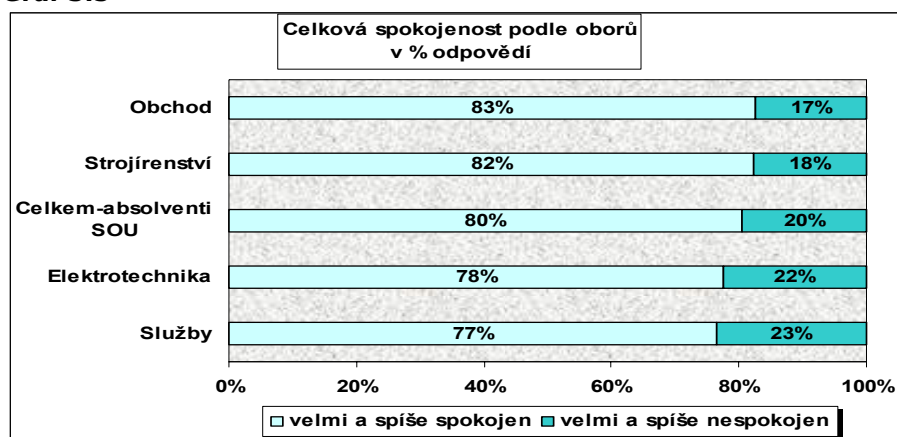
Tabulka 3.7

Důvod pro práci v jiném oboru	23 Strojírenství a strojírenská výroba	26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	66 Obchod	69 Osobní a provozní služby	Rozdíl celkem
nízký plat	35%	19%	49%	36%	36%
nevyhovující pracovní podmínky	10%	9%	19%	13%	13%
nesehnal práci v oboru	29%	19%	4%	27%	20%
nezáměr o práci v oboru	4%	31%	11%	11%	11%
vystudoval jiný obor/ /rekvalifikace na jiný obor	7%	9%	9%	6%	8%
jiný důvod	14%	13%	9%	7%	11%
Celkem	100%	100%	100%	100%	100%

3.5 Spokojenost v zaměstnání a dosažená pracovní pozice

Spokojenost absolventů v zaměstnání nezávisí příliš na vystudovaném oboru. Mezi jednotlivými skupinami oborů z tohoto pohledu nenajdeme zásadní rozdíly. Nejpriznivěji se z námi sledovaných skupin oborů vyjádřili absolventi skupiny Obchod, naopak nejmenší spokojenost je v oborech skupiny Služby.

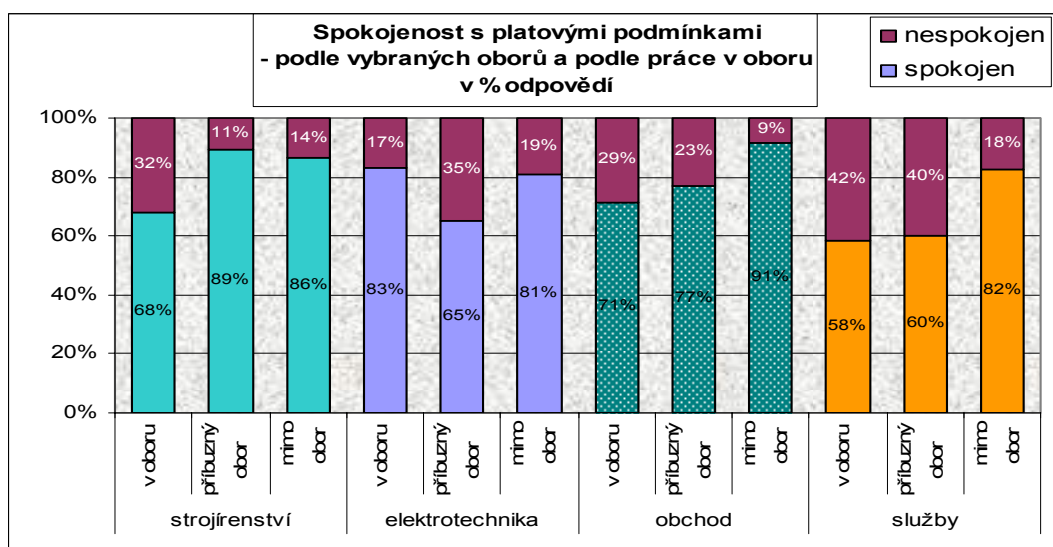
Graf 3.5

Při hodnocení spokojenosti podle jednotlivých skupin oborů je ale nutno vzít v úvahu skutečnost, že v některých skupinách vyšší procento absolventů SOU pokračovalo v dalším studiu a dosáhli tedy i vyšší pracovní pozice. V souhrnném pohledu více než polovina (52 %) z těch absolventů SOU, kteří pokračovali v denním nástavbovém studiu, získala vyšší pracovní pozici než odpovídá vyučení (oproti 34 % z celku). Menší spokojenost absolventů oborů služeb proto může odrážet i nižší úroveň kvalifikace, naopak v oborech, kde si absolventi častěji zvyšovali kvalifikaci, a to platí především pro skupinu elektrotechnických oborů, je vyšší procento absolventů, kteří obsazují vyšší pracovní pozice a v zaměstnání jsou z tohoto důvodu celkově více spokojeni.

Podívejme se v dalším textu na **spokojenost absolventů s jednotlivými aspekty svého zaměstnání a pracovního uplatnění**, z nichž bezesporu k nejdůležitějším patří finanční ohodnocení. Pohled na graf 3.6, který znázorňuje spokojenost s platovými podmínkami podle jednotlivých sledovaných skupin oborů, ukazuje, že z absolventů, kteří ve vystudovaném oboru skutečně pracují, jsou s platem nejspokojenější absolventi elektrotechnických oborů (83 % spokojených), potom následuje skupina oborů Obchod (71 %). Naopak příliš spokojeni nejsou s platovými podmínkami strojaři (68 % spokojených) a poměrně výrazně nespokojeni jsou absolventi oboru služeb, kde je jen 58 % spokojených. Absolventi, kteří odcházejí mimo svůj vystudovaný obor, získávají častěji lepší platové podmínky a jsou většinou spokojenější. To platí zejména ve skupinách oborů Služby, Strojírenství a Obchod. Ve skupině oborů Elektrotechnika je situace poněkud odlišná, vysokou spokojenost nacházíme jak u těch, kteří pracují v oboru, tak i těch, kteří se realizují zcela mimo obor. (83, resp. 81 %).

Graf 3.6

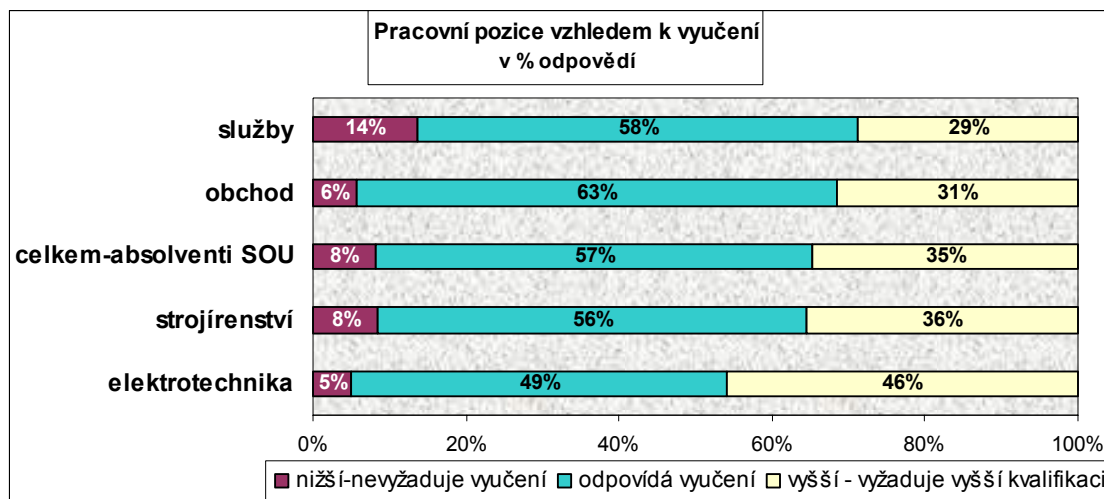
Při hodnocení dalších podmínek v zaměstnání je zřejmé, že absolventi ve skupině oborů **Služby** jsou poměrně spokojeni se zajímavostí práce, s jistotou pracovního místa a s pracovními podmínkami (na druhé straně špatně hodnotí platové podmínky). Ve skupině oborů **elektrotechnických** je patrná relativně nižší spokojenost s perspektivou firmy a jistotou pracovního místa. Ve skupině oborů **Obchod** je naopak spokojenost s perspektivou firmy a s jistotou pracovního místa spíše vyšší. Jednoznačně **nejhorší situace je u absolventů strojírenských oborů, kteří pracují v oboru: při nízkém finančním ohodnocení je malá spokojenost s pracovními podmínkami a v celém souboru nejnižší spokojenost s perspektivností firmy**. Podrobné údaje ukazuje tabulka 3.5.

Tabulka 3.5.

Obor	Práce:	Pracovní podmínky	Zajímavost práce	Využití kvalifikace	Perspektiva firmy	Jistota pracovního místa
Strojírenství	v oboru	74%	90%	87%	74%	87%
	v příbuzném oboru	81%	85%	85%	83%	85%
	mimo obor	76%	84%	46%	90%	86%
Celkem Strojírenství		78%	86%	70%	84%	86%
Elektrotechnika	v oboru	94%	89%	78%	83%	78%
	v příbuzném oboru	65%	85%	75%	70%	75%
	mimo obor	90%	90%	65%	76%	80%
Celkem Elektrotechnika		83%	88%	72%	76%	78%
Obchod	v oboru	83%	89%	83%	80%	83%
	v příbuzném oboru	85%	85%	92%	77%	77%
	mimo obor	77%	83%	49%	100%	91%
Celkem Obchod		81%	86%	70%	88%	86%
Služby	v oboru	89%	99%	97%	83%	83%
	v příbuzném oboru	80%	100%	100%	100%	100%
	mimo obor	82%	79%	41%	79%	88%
Celkem Služby		85%	91%	73%	82%	86%
SOU-bez rozlišení oborů		81%	87%	71%	83%	85%

Vzhledem k tomu, že individuální spokojenost v zaměstnání závisí ve velké míře na dosažené pracovní pozici, podívejme se jaké pracovní pozice obsazují absolventi jednotlivých sledovaných oborů. **Nejúspěšnější jsou z hlediska získání vyšší pracovní pozice absolventi elektrotechnických oborů, u nichž je to dáno vysokým podílem těch, kteří pokračovali ve studiu. Vyšších pracovních pozic dosahuje i vysoké procento absolventů oborech strojírenských. Naopak ve službách a obchodu je podíl těch, kteří pracují na vyšších pozicích relativně nízký - pohybuje se kolem 30 %. Ve službách je navíc výrazný podíl těch, kteří pracují na pozicích, které podle jejich názoru vůbec nevyžadují vyučeného pracovníka.**

Graf 3.7.

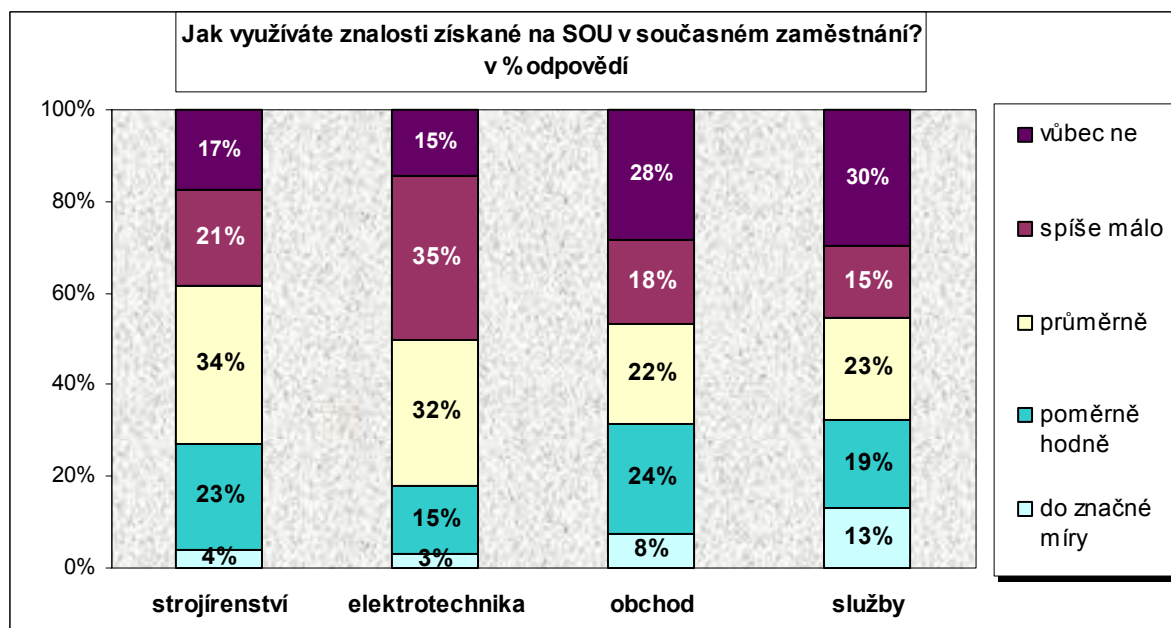

3.5 Uplatnění v oboru a využití získaných dovedností v praxi

Podstatné je nejen to zda absolventi pracují ve vystudovaném oboru nebo zda odcházejí mimo tento obor, ale i to, do jaké míry získané dovednosti využívají ve své každodenní práci. Odpovědi na otázku, jak absolventi různých oborů využívají ve svém každodenním zaměstnání znalosti a dovednosti získané na SOU ilustruje graf 3.8.

Porovnáme-li situaci absolventů jednotlivých skupin oborů podle míry využívání získaných znalostí ze SOU v současném zaměstnání je zřejmě **nejhorší situace u absolventů elektrotechnických oborů, kde 50 % absolventů uvádí, že znalosti získané na SOU nevyužívá vůbec nebo spíše málo**. Z toho hlediska je nejlepší situace vyučených strojařů, kde tento podíl je „jen“ 38 %, i když i tato hodnota je poměrně vysoká. Je možné, že situace elektrotechniků koresponduje s jejich nespokojeností s úrovní přípravy na SOU a může být ovlivněna i tím, že velký podíl těch, kteří se dále vzdělávali již znalosti ze SOU také nevyužívá. Nízké využívání znalostí ze SOU v ostatních skupinách oborů Služeb a Obchodu (45 % a 46 %) je rovněž znepokojivé. V těchto skupinách je ale zároveň výrazně lepší situace v podílu těch, kteří znalosti využívají ve větší míře („do značné míry“ a „poměrně hodně“).

Graf 3.8

3.6 Problémy s nezaměstnaností podle jednotlivých oborů

Jaké jsou možnosti uplatnění na trhu práce a jak snadno získali absolventi zaměstnání? V zásadě téměř 70 % absolventů získalo své poslední zaměstnání vcelku snadno nebo spíše snadno. Z hlediska subjektivního pohledu absolventů jednotlivých oborů nebyly mezi absolventy jednotlivých skupin oborů zásadní rozdíly, s výjimkou absolventů elektrotechnických oborů.

Tabulka 3.6.

Jak jste získal současné zaměstnání?	snadno+spíše snadno
Strojírenství	70%
Elektrotechnika	60%
Obchod	72%
Služby	69%
Celkem - bez rozlišení oborů	68%

Z hlediska problémů s nezaměstnaností při vstupu na trh práce měli nejčastěji negativní zkušenost absolventi Elektrotechnických a službových oborů, v období šesti let od ukončení studia na SOU se alespoň s krátkodobou nezaměstnaností potýkalo 78 % absolventů, v menší míře se s nezaměstnaností setkali absolventi Strojírenství a Obchodu, kde podíl absolventů s touto zkušeností dosahuje 65 % a 67 %.

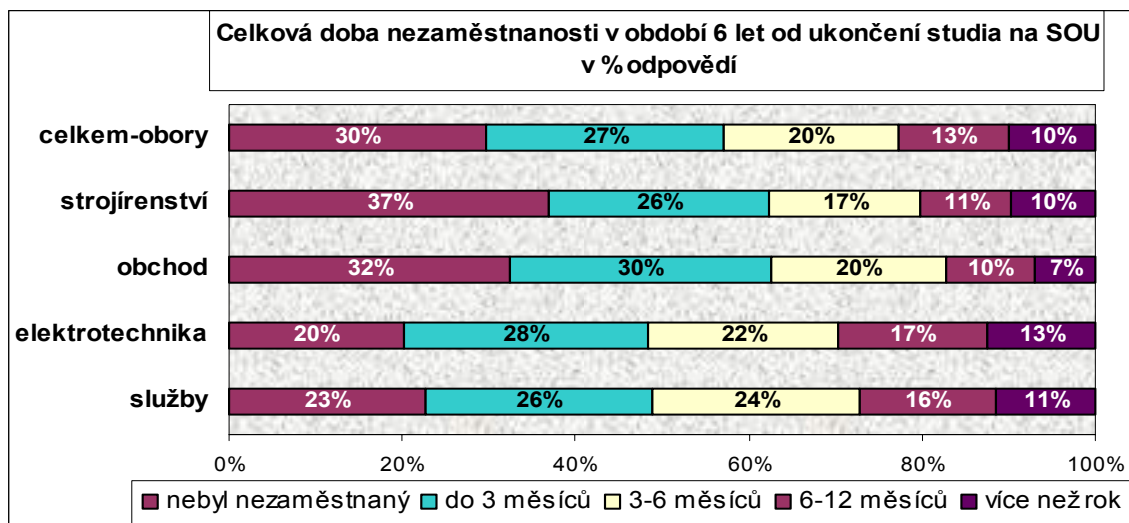
Tabulka 3.7

Podíl absolventů, kteří byli v období od ukončení studia na SOU nezaměstnaní	
Strojírenství	65%
Elektrotechnika	78%
Obchod	67%
Služby	78%
Celkem- bez rozlišení oborů	71%

Porovnejme tyto údaje s vývojem nezaměstnanosti absolventů ve sledovaných oborech v několika posledních letech. Statistické údaje ukazují, že ve strojírenských oborech původně vysoká míra nezaměstnanosti, která např. v roce 2002 dosáhla 20,0 % klesla v roce 2006 na 11,5 %. V elektrotechnických oborech nebyl pokles tak přímočarý, v roce 2002 činila nezaměstnanost 16,0 %, o rok později stoupla na 20,9 % a v roce 2006 činila jen 10,3%. V oboru Prodavač byla nezaměstnanost naopak v roce 2002 ve srovnání s předchozími zmíněnými obory příznivější 14,2 %, poté se zvýšila až na 22,3 % v roce 2004 a současný pokles není tak výrazný jako u technických oborů – míra nezaměstnanosti dosahuje v současnosti 16,0 %. Nejméně příznivá situace je v oborech služeb, kde je míra nezaměstnanosti v posledních letech zůstává stále dost vysoká (22 % v roce 2002, 17,5 % v roce 2006).

Údaje z našeho šetření, které sledují celkovou dobu nezaměstnanosti absolventů těchto oborů v průběhu šesti let od ukončení studia ukazují z průměrného dlouhodobého hlediska nejpriznivější situaci ve strojírenských oborech, kde 63 % absolventů nebylo vůbec nezaměstnaných nebo jen krátkodobě do 3 měsíců. Obdobná situace byla z dlouhodobého pohledu i v oborech obchodu. Větší problémy s nezaměstnaností delší než 6 měsíců (tento údaj je ale součtem všech nezaměstnaností ve sledovaném období) měli absolventi elektrotechnických oborů, kteří vstupovali na trh práce v období relativně vyšší míry nezaměstnanosti a oborech služeb, kde je míra nezaměstnanosti absolventů SOU dlouhodobě poměrně nepříznivá.

Graf 3.9

4. Charakteristika vybraných skupin oborů SOU z hlediska uplatnění absolventů na trhu práce

23- Strojírenství a strojírenská výroba

- **Ve skupině strojírenských oborů převažuje u absolventů stejně jako v ostatních oborech celkově pozitivní hodnocení studia a nadpoloviční většina hodnotí svoji připravenost jako spíše dobrou (58 %). Ve srovnání s ostatními obory je zde ale podprůměrný podíl těch, kteří jsou s úrovní studia z hlediska požadavků trhu práce zcela spokojeni - 17 %. Zároveň je v tomto oboru vysoký podíl absolventů, kteří získané znalosti vůbec nevyužili (20 %).**
- **Z hlediska hodnocení připravenosti v jednotlivých kompetencích, je závažná především nespokojenost s přípravou v dovednosti pracovat na PC, k úrovni této přípravy se pozitivně vyjádřilo jen 26 % respondentů. Relativně špatné je i hodnocení jazykových znalostí (27 %).** Ve srovnání s ostatními skupinami oborů jsou poněkud hůře hodnoceny i všeobecné znalosti a rozhled (kladné vyjádření 75 %) a odborné praktické znalosti (77 %), které zpravidla patří k dobře hodnoceným.
- Pro strojírenské obory je charakteristický výrazný pokles **míry identifikace s oborem po nástupu do praxe. Zatímco na konci studia mají absolventi** k oboru poměrně kladný vztah a stejný obor by si zvolilo 77 % budoucích absolventů, šest let od ukončení školy klesl tento podíl na 59 %. Výrazná změna původně vcelku pozitivního vztahu absolventů k oboru ukazuje značné rozčarování, ke kterému u absolventů této skupiny oborů při přechodu do praxe dochází. Skutečnost, že téměř každý pátý absolvent této skupiny oborů změnil názor a po zkušenostech v praxi by preferoval studium jiného oboru je dána nespokojeností s pracovními a platovými podmínkami a perspektivou firem v tomto oboru.
- Téměř polovina absolventů by preferovala studium SOŠ namísto vyučení na SOU, přitom 30 % by zároveň raději studovalo i jiný obor. Podíl těch, kteří by přehodnotili svoji původní studijní volbu a změnili by jak druh školy, tak i studijní obor se pod vlivem praxe zvýšil o 13 p.b. a dosáhl 30 %. Podíl těch, kteří by studovali stejný obor na stejné škole poklesl o 19 p.b a činí pouhých 29 %. Frekventovaným důvodem pro volbu jiného studijního oboru nebo školy je nízká úroveň školní přípravy v tomto oboru.
- Absolventi strojírenských oborů SOU se ve srovnání s ostatními obory nevyznačují příliš vysokým zájmem pokračovat ve studiu. V rámci našeho vzorku bylo po ukončení SOU přijato do denního studia 30 % absolventů této skupiny oborů a 13 % bylo přijato ke studiu při zaměstnání.
- Kvalifikaci si nástavbovým studiem zvýšila asi čtvrtina absolventů této skupiny oborů SOU. Z celkového podílu přijatých (43 %), úspěšně zakončilo nástavbové studium asi 25 % absolventů této skupiny oborů SOU. Většina si zvolila nástavbový obor Provozní technika, méně zastoupeno bylo Podnikání v technických oborech nebo Dopravní provoz. Relativně vysoké procento ve srovnání s ostatními obory vystudovalo SOŠ (4 %) a vysoký je podíl absolventů, kteří pokračují ve vysokoškolském studiu (5 %).
- Naprostá většina absolventů této skupiny oborů se uplatnila jako zaměstnanec firmy (82 %), podnikatelskou aktivitu vyvíjí jen 5 % absolventů. Pro absolventy skupiny oborů Strojírenství a strojírenská výroba na úrovni SOU je charakteristická nízká shoda mezi vzděláním a zaměstnáním, jinými slovy jen velmi nízký podíl absolventů pracuje přímo ve vystudovaném oboru. **Podíl absolventů, kteří si našli zaměstnání přímo v oboru poklesl ze 40 % po ukončení studia na SOU na 24 %, což ukazuje významný odliv z této**

profese. Absolventi přitom přecházejí především do příbuzných oborů, kde nachází uplatnění asi 37 % z nich. Zvyšuje se ale i podíl těch, kteří pracují zcela mimo obor – ten dosahuje kolem 40 %. **Hlavními důvody pro odchod do jiného oboru patří nízký plat nebo obtíže při hledání pracovního uplatnění v oboru,** což odpovídá relativně vysoké míře nezaměstnanosti v období vstupu absolventů na trh práce před několika roky.

- Absolventi této skupiny oborů nejsou příliš spokojeni s platovými podmínkami, spokojeno je asi 68 % z těch, kteří pracují ve svém oboru. Relativně **nižší je jejich spokojenost i s pracovními podmínkami a perspektivou firmy.** Spokojenost absolventů, kteří odešli mimo obor je vyšší.

26- Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

- **Celkové hodnocení přípravy ze SOU v pohledu praxe nevyznívá v této skupině oborů příliš pozitivně, asi 20 % absolventů se vyjádřilo negativně a uvedli, že postrádali řadu důležitých dovedností a znalostí. Mimořádně výrazný je podíl absolventů elektrotechnických oborů, kteří vzdělání získané na SOU vůbec nevyužili, který dosahuje 29 %.**
- **Celkové nepříznivé hodnocení se projevuje i v názoru na úroveň jednotlivých získaných kompetencí, kde s výjimkou relativně kladného hodnocení dovednosti pracovat na PC (47 %), je úroveň v ostatních kompetencích ve srovnání s ostatními obory posuzována jako slabší.** Horší hodnocení najdeme u všeobecných znalostí a rozhledu, jejichž úroveň po 6 letech od ukončení SOU pozitivně posuzuje jen 65 % dotázaných. Ve srovnání s ostatními obory je nízké i hodnocení odborných teoretických (78 %) i praktických (74 %) znalostí.
- **Míra identifikace absolventů s oborem byla ve skupině elektrotechnických oborů již v době ukončení studia na SOU relativně nízká** – v této době by si tento studijní obor znovu zvolilo jen 63 % absolventů. Po šesti letech v praxi dosahuje snížení míry identifikace s oborem asi 14 p.b. **Stejný obor by si tedy zvolilo již jen 49 % absolventů**, tedy necelá polovina, což je ve srovnání s ostatními obory relativně málo (přitom 29 % by studovalo elektrotechnický obor na SOU a 20 % na SOŠ).
- Více než polovina – 55 % absolventů elektrotechnických oborů SOU by preferovala studium na SOŠ. Přitom 35 % by si na SOŠ zvolilo zároveň i jiný studijní obor. Podíl absolventů, kteří by při možnosti zopakovat svoji volbu znovu zvolili studium elektrotechnického oboru na SOU, jinými slovy stejný obor i stejný druh studia, se za šest let od ukončení studia snížil ze 45 % na pouhých 29 %. K důležitým faktorům, proč by absolventi oboru Elektrotechnika dali přednost jinému studijnímu oboru patří **nízká úroveň přípravy v oboru (20 %) a ztráta zájmu o práci v oboru (17 %).**
- Ve skupině oborů **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika byl podíl absolventů**, kteří začali po ukončení SOU studovat v denním studiu velmi vysoký, dosáhl 43 %. V nástavbovém studiu si studenti volili nejčastěji obor Elektrotechnika, méně pak Podnikání v technických oborech.
- Vysoký je i podíl absolventů tohoto oboru, kteří studijní ambice úspěšně realizovali a dokončili nástavbové studium – jejich podíl dosahuje 38 %. Velmi výrazný je ve srovnání s ostatními sledovanými obory SOU i podíl absolventů, kteří zahájili vysokoškolské studium (16 %).
- Poměrně **nízké procento absolventů pracuje přímo ve vystudovaném oboru**, tento podíl měl od ukončení studia klesající tendenci, snížil se z 39 % na 28 %. Nízké je i využívání znalostí a dovedností získaných během studia na SOU, téměř polovina absolventů uvádí, že je využívá jen málo nebo dokonce vůbec ne. Podíl absolventů, kteří podnikají nebo pracují v rodinné firmě se pohybuje kolem 5 %. Vzhledem k vysokému podílu absolventů, kteří pokračovali ve studiu, je v tomto oboru i vyšší podíl těch, kteří pracují na vyšších pracovních pozicích než odpovídá vyučení.
- Poměrně spokojeni jsou absolventi této skupiny oborů s platovými i pracovními podmínkami pokud pracují ve vystudovaném oboru.

66- Obchod

- Vzdělání získané na SOU v této skupině oborů relativně dobře odpovídá požadavkům praxe, vysoký podíl – konkrétně 46 % absolventů hodnotí svoji připravenost jako velmi dobrou, naopak velmi špatná je podle názoru jen 6 % z nich. Podíl absolventů, kteří získané vzdělání vůbec nevyužili, rovněž není příliš vysoký – činí 16 %.
- Prodavači **patří k relativně spokojenějším i z hlediska úrovně jednotlivých získaných kompetencí.** Kladně hodnotí úroveň jazykových znalostí 33 % a dovednost pracovat s PC 39 % absolventů. I když uvedené podíly nejsou příliš vysoké, ve srovnání s ostatními obory je toto hodnocení relativně příznivé. Kladně je posuzována i schopnost komunikace (89 %), velká spokojenost je s úrovní odborných praktických dovedností i teoretických znalostí (95 %).
- **Vztah absolventů k oboru Obchod je spíše rezervovaný, stejný obor by si znovu zvolilo na konci studia jen 45 % absolventů.** Na rozdíl od učebních strojírenských oborů i elektrotechnických oborů se ale po 6 letech pracovní aktivity míra identifikace s oborem už dál nesnížila.
- Přibližně 44 % absolventů této skupiny oborů by raději studovalo na SOŠ, přitom převážná většina - 40 % by si zároveň zvolila i jiný studijní obor. Důvodem, proč by si zvolili jiný obor je především **nespokojenost s platovými podmínkami v oboru (58 %) a často jim obor připadá málo perspektivní (30 %).**
- Absolventi skupiny oborů Obchod se nevyznačovali z hlediska srovnání s ostatními obory vysokým zájmem o pokračování ve studiu - denní nástavbové studium po ukončení SOU zahájilo kolem 29 % absolventů a dalších přibližně 15 % absolventů začalo studovat při zaměstnání. Téměř polovina absolventů této skupiny oborů zájem studovat neměla. Nástavbové studium dokončilo kolem 31 % absolventů. Přitom naprostá většina z nich studovala obor Podnikání v oboru obchodu a služeb. O studium na VŠ absolventi téměř žádný zájem neprojevovali.
- **Většina absolventů našla uplatnění v postavení zaměstnance, kde pracuje asi 62 % z nich, podíl samostatně podnikajících je nízký – asi 4 %.** Absolventi se relativně více uplatňují ve vystudovaném oboru, i když podobně jako v ostatních oborech podíl těch, kteří se realizují přímo v tomto oboru od ukončení studia na SOU klesal, a to ze 64 % na dnešních 43 %, ale i tak ale zůstává relativně vyšší. Naopak v menší míře je zde zastoupeno uplatnění v příbuzných oborech (16 %). K hlavním důvodům pro odchod do jiného oboru patří především nízký plat a nevyhovující pracovní podmínky, především pracovní doba.
- Vzhledem k tomu, že relativně vyšší procento se uplatňuje buď přímo ve vystudovaném oboru nebo naopak zcela mimo obor (menší je zastoupení v příbuzných oborech), je zde i vysoké procento těch, kteří získané znalosti ve svém zaměstnání vůbec nevyužívají.

66- Osobní a provozní služby

- **Celkové hodnocení studia z pohledu požadavků praxe je pozitivní**, za velmi dobré ho považuje 39 % dotázaných absolventů a jako spíše dobré 55 % z nich. Negativní hodnocení se vyskytuje jen u 6 % a **spíše nízký je i podíl těch, kteří vzdělání získané na SOU vůbec nevyužili (14 %)**.
- **V oborech služeb jsou velmi dobře hodnoceny získané odborné teoretické znalosti (94 % absolventů je hodnotí kladně) a všeobecné znalosti, naopak k neuralgickým bodům patří jazykové znalosti (22 %) a dovednost pracovat s PC (21 %)**, které jsou hodnoceny jako velmi slabé. Úroveň ostatních dovedností je posuzována jako průměrná.
- Poměrně **příznivá** je ve skupině oborů Osobní a provozní služby **míra identifikace s oborem**, kde vcelku vysoká míra identifikace s oborem, která na konci studia dosáhla 75 % sice poklesla, ale i při snížení o 15 procentních bodů, je podíl absolventů, kteří by si znovu zvolili stejný obor celkem příznivý (60 %).
- **Řada absolventů by dala přednost studiu na SOŠ, jejich podíl, který dosahuje 42 %, je ale mírně nižší než u ostatních sledovaných oborů**. Přitom 11 % by si i na SOŠ zvolilo stejný studijní obor, zatímco 31 % by změnilo jak druh studia, tak i studijní obor. Hlavním důvodem, proč by absolventi služeb studovali jiný studijní obor je **především obtížné hledání zaměstnání (35 %)**, což je **zřejmě dáno poměrně vysokou mírou nezaměstnanosti v tomto oboru**.
- Absolventi oborů služeb projevovali poměrně vysoký zájem pokračovat v denním nástavbovém studiu. Přijato do nástavbového studia bylo (ze zkoumaného vzorku) 38 % absolventů této skupiny oborů SOU. Na druhou stranu studijní aktivita při zaměstnání byla podstatně nižší. Ke studiu bylo přijato 9 % absolventů. Zájem o nástavbu se soustřeďoval do oboru Podnikání v oboru obchodu a služeb, s nižší frekvencí se vyskytlo i studium vlasové kosmetiky. Podíl těch, kteří nástavbu dokončili ať už v denním studiu nebo při zaměstnání je v rámci sledovaného vzorku 34 %.
- **Na rozdíl od ostatních sledovaných oborů je ve službách vyšší zastoupení samostatně podnikajících**. Aktivita v samostatném podnikání se po ukončení SOU zvyšovala – ze 3 % na současných 28 %. Naopak podíl absolventů na pozici zaměstnanec se snižoval a po šesti letech tvoří jen asi 46 %. Podíl nezaměstnaných, který bezprostředně po ukončení SOU nebyl příliš vysoký – kolem 13 %, je v současnosti ve srovnání s ostatními sledovanými obory relativně vyšší – 7 %.
- **Vysoký podíl absolventů této skupiny oborů zahájil po ukončení studia na SOU pracovní aktivitu přímo v oboru (66 %)**. Po několika letech v praxi ale podíl absolventů pracujících v oboru podstatně poklesl – přibližně na 47 %. I když tato situace je příznivější než u technických oborů, procento pracujících ve zcela jiném oboru, který s původním oborem nesouvisí je rovněž vysoké – 46 %, což je dáno velmi nízkým zastoupením těch, kteří si našli práci v příbuzných oborech. Nejčastějšími důvody pro práci v jiném oboru je podobně jako u ostatních oborů **nízké finanční ohodnocení, specifickým důvodem je pak obtížné hledání zaměstnání v oboru (27 %)**, což odpovídá poměrně vysoké míře nezaměstnanosti, která se v posledních letech v tomto oboru vyskytuje.

5. Závěr

Cílem této části projektu bylo zmapovat přechod absolventů tříletých učebních oborů ze školy na trh práce, jejich studijní ambice, zjistit jak jsou absolventi na trhu práce úspěšní, do jaké míry jejich vzdělání odpovídá potřebám zaměstnání, identifikovat slabá místa jejich teoretické i praktické přípravy i problémy s uplatněním v oboru a nezaměstnaností. Významný přínos tohoto projektu spočívá v metodologii, v použití longitudinálního přístupu. Ten je založen na opakovaném dotazování stejných absolventů v různých životních obdobích a umožňuje sledovat posuny v názorech a postojích mladých lidí při jejich přechodu do pracovního procesu, odkrýt slabá místa, nedostatky ve školní přípravě, míru připravenosti absolventů při vstupu na trh práce i problémy s uplatněním jednotlivých oborů, porovnat profesní a studijní plány s jejich skutečnou realizací.

K nejdůležitějším otázkám patří **hodnocení úrovně školní přípravy z pohledu absolventů, kteří jsou již delší dobu ekonomicky aktivní**. Z výsledků šetření vyplývá, že absolventi v komplexním pohledu hodnotí celkovou úroveň přípravy pozitivně, zásadní nedostatek důležitých znalostí pociťovalo jen asi 8 % absolventů. Na druhou stranu se ukázaly závažné nedostatky, a to především v oblasti **jazykových znalostí**, kde se původně již tak velmi nízké hodnocení při setkání s reálnými požadavky v praxi ještě více snížilo. **Podíl absolventů, kteří hodnotili pozitivně svou jazykovou přípravu na SOU s odstupem 6 let dosáhl jen 28 %, což je o 15 p.b. méně než v závěru přípravy na SOU, kdy podíl spokojených byl 43 %. Dalším kritickým bodem přípravy je i schopnost pracovat s výpočetní technikou, kde se vyjádřilo kladně jen 31 % oproti 38 % po ukončení SOU. Zjištění, že subjektivní hodnocení získané úrovně těchto důležitých kompetencí se s odstupem let strávených v praxi ještě více snižuje, je závažným ukazatelem, který potvrzuje jak stoupající vzdělanostní nároky i na vyučené absolventy, tak i nedostatečnou úroveň přípravy v této oblasti, která neodpovídá rychle se rozšiřujícím nárokům a požadavkům.**

Závažné jsou i výrazné rozdíly v hodnocení připravenosti mezi jednotlivými obory. Zatímco absolventi oborů skupiny Služby a Obchod většinou považovali svoji přípravu získanou studiem SOU za odpovídající požadavkům zaměstnání, hodnocení absolventů v oboru Strojírenství a zejména pak v oboru Elektrotechnika je méně příznivé. Diference jsou i v pohledu na úroveň získaných kompetencí, kde v oborech skupiny Služby jsou nejslabším místem přípravy jazykové znalosti a dovednost pracovat na PC, ve strojírenských oborech je neuralgickým bodem rovněž práce na PC. V elektrotechnických oborech je naopak práce na PC hodnocena relativně pozitivně (47 % spokojených), ve většině ostatních kompetencí jsou ale absolventi spokojeni méně než v ostatních sledovaných oborech.

Součástí zpětného hodnocení volby vzdělávací cesty je **i tzv. míra identifikace s oborem**. Tento ukazatel, který vyjadřuje podíl absolventů, kteří by si v případě, že by mohli svoji studijní volbu zopakovat, vybrali znovu stejný obor, v podstatě ukazuje, zda absolventi hodnotí svoji studijní volbu jako správnou a přínosnou z hlediska své pracovní dráhy nebo zda by svoji studijní volbu zásadním způsobem přehodnotili. **Z výsledků šetření vyplývá, že celková míra identifikace s oborem je u absolventů SOU ve srovnání s absolventy SOŠ nebo VOŠ nižší, v závěru studia dosahovala 65 % a po několika letech v praxi poklesla na 56 %**. Jinými slovy, významný podíl absolventů SOU - kolem 44 % by v důsledku zkušeností z průběhu studia, následného hledání zaměstnání nebo praxe, volbu svého studijního oboru změnil. Z hlediska jednotlivých oborů najdeme velmi nízkou míru identifikace především v oborech Elektrotechnika a Obchod. Z hlediska změny je pak významný pokles charakteristický pro obor Strojírenství.

Příčiny nízké identifikace absolventů s oborem, tedy toho, proč by absolventi dali přednost jinému studijnímu oboru, je v zásadě možno rozdělit do tří kategorií. Do první kategorie spadá nezáměr o práci ve vystudovaném oboru, druhá skupina zahrnuje komplex nevyhovujících pracovních podmínek v oboru (obtížnost hledání zaměstnání,

nízký výdělek, neperspektivnost oboru) a třetí kategorii je možno vymežit jako nespokojenost s úrovní přípravy v oboru, spojenou často s ambicemi dosáhnout vyšší úrovně vzdělání. Nejfrekventovanějším důvodem je po šesti letech od ukončení studia **nespokojenost s finančním ohodnocením, kterou uvedlo 36 % z těch, kteří by si zvolili jiný obor. Význam tohoto důvodu přitom po vstupu do zaměstnání stoupl o dalších 15 p.b. Druhým nejčastějším důvodem je preference maturitního oboru. Takto odpovědělo asi 32 % dotázaných, což je opět asi o 10 p.b. více než na konci studia.** Tento důvod naznačuje **nenaplnění vzdělávacích ambic** u části absolventů SOU i růst významu, který absolventi vzdělání připisují z hlediska získaných zkušeností s uplatněním na trhu práce. Vyšší požadavky kladené na znalosti a dovednosti v zaměstnání ovlivňují nárůst **dalšího důvodu pro volbu jiného oboru, totiž nízkou úroveň přípravy**, kde se četnost odpovědí tohoto typu zvýšila ve sledovaném období z 8 % na 15 %. Z hlediska jednotlivých oborů je nedostatečná úroveň přípravy závažným důvodem s vyšší frekvencí výskytu především v technických oborech, konkrétně v námi sledovaných skupinách oborů Strojírenství a Elektrotechnika. V oborech **služeb je hlavním problémem, pro který by absolventi preferovali jiný studijní obor, především obtížné hledání zaměstnání (35 %), což zřejmě souvisí s poměrně vysokou mírou nezaměstnanosti v tomto oboru.**

Vedle volby oboru je dalším podstatným aspektem zpětného posouzení studijní volby i to, zda by si absolvent znovu vybral stejný druh vzdělání, jinými slovy zda by opět studoval učební obor nebo by dal přednost studiu na SOŠ. Ze zjištěných odpovědí je zřejmé, že významný podíl absolventů – 46 % by si již znovu přípravu na SOU nezvolil, ale dal by přednost právě studiu na SOŠ (**z toho 32 % by si zároveň vybralo i jiný obor, zatímco 14 % by i na SOŠ studovalo stejný obor**).

Podstatným zjištěním ve vztahu k uplatnění absolventů na trhu práce je tzv. **stabilita profesní volby, jinými slovy zjištění, zda absolventi mají zájem pracovat v zaměstnání odpovídajícím vystudovanému oboru nebo se raději realizují v jiném oboru.** Podíváme-li se, jak se měnila stabilita profesní volby od doby od ukončení studijní přípravy na SOU, ukazuje se, že zájem o práci přímo ve vystudovaném oboru byl už v době před ukončením studia relativně nízký (nižší než u absolventů SOŠ nebo VOŠ). V oboru chtělo zůstat 59 % absolventů a 15 % se chtělo uplatnit v příbuzném oboru. Celková míra profesní stability tak dosahovala 73 %. Porovnání záměrů se skutečností pak ukázalo další podstatné snížení, po **šesti letech je tak podíl absolventů, kteří pracují přímo ve vystudovaném oboru o 22 p.b. nižší, než byly původní plány absolventů. Pracovní uplatnění odpovídající vystudovanému oboru má jen 37 % absolventů SOU. Vzrůstal přitom jak podíl těch, kteří odešli pracovat do příbuzného oboru, tak zejména těch, kteří se uplatnili zcela mimo původně vystudovaný obor.** V důsledku těchto změn je výsledný podíl absolventů SOU, kteří pracují zcela mimo obor, **kde konkrétní odborné znalosti získané na SOU v praxi vůbec nevyužívá velmi vysoký – dosahuje 40 %.**

S tím úzce souvisí i otázka důvodů, které vedou k odlivu absolventů z určitých profesí a problém nezájmu absolventů v některých oborech pracovat.

Nejdůležitější motivací pro odchod do jiného oboru jsou lepší platové (54 %) nebo pracovní podmínky (31 %). Nedostatek pracovních míst nepatří k nejdůležitějším důvodům pro odchod do jiného oboru, i když určitou roli sehrál v rozhodnutí asi 38 % absolventů. Zásadní důvod ale představoval jen pro 9 % z nich. Výraznější zastoupení této odpovědi najdeme v oborech s vyšší mírou nezaměstnanosti, zejména v oborech služeb. **Určitým důvodem** byl i nezájem o práci ve vystudovaném oboru, spojený případně i s následným studiem odlišného oboru (9 %) nebo rekvalifikací v jiném oboru (14 %).

K podstatným zjištěním pak patří i skutečnost, že významný podíl absolventů SOU (v rámci našeho šetření téměř pětina) znalosti a dovednosti získané na SOU nikdy nevyužije a v profesi, ve které se vyučil vůbec nezačne pracovat.

Závěrem je možno konstatovat, že vyučení v tříletých učebních oborech SOU sice v celkovém pohledu splnilo očekávání většiny absolventů, na druhé straně ale vysoké procento z nich by svoji původní studijní volbu raději přehodnotilo a studovali by raději jiný obor a často by zároveň dali přednost studiu na střední odborné škole. Tomu odpovídá i relativně vysoký podíl absolventů, kteří již po několika letech v praxi od ukončení studia na SOU odcházejí pracovat do příbuzných nebo dokonce zcela jiných oborů, než jaký studovali, a to především za lepšími platovými nebo pracovními podmínkami, případně z důvodu nezájmu o práci v daném oboru. Zjištěná vysoká dynamika změn a trvalý odliv vyučených pracovníků z určitých profesí narušuje představu, že školství může jednoduchým a mechanickým způsobem, např. na základě regulace počtů přijímaných žáků ve studijních oborech naplňovat požadavky zaměstnavatelů v jednotlivých oborech. Spíše podporují představu o nutnosti připravovat flexibilní pracovní sílu, schopnou reagovat na situaci na trhu práce, doplňovat a rozvíjet svoji odbornou kvalifikaci podle aktuálních potřeb zaměstnavatelů.